

I.3. FEJEZET – A VÍZVÉDELEM JOGI RENDSZERE*

SZILÁGYI JÁNOS EDE**

A víz egy megújuló, ám véges erőforrás. Nem keletkezik,¹ nem tűnik el, csak áramlik egyik helyről a másikra, változtatva minőségét. A földi vízkészlet (1,386 millió km³) megközelítőleg 2,5 százaléka *édesvíz*, aminek pedig 69 százaléka jég és 30 százaléka felszín allati víz, vagyis az édesvíznek is csak meglehetősen kis százaléka áll rendelkezésre könnyen elérhető formában az emberiség számára;² a teljes földi vízkészletnek pedig mindez a 0,007 százaléka; ezt a mértéket szokták *hidrológiai James Bond arány*nak is nevezni. Jelenlegi technológiai színvonalunkon az édesvízkészlet körülbelül 20 milliárd ember számára elegendő, ám a víz és a népesség eloszlásának egyenetlensége miatt már ma is nagy problémák kapcsolódnak a víz mennyiségi aspektusaihoz.³ Ennek kapcsán fontos megjegyezni azt, hogy amikor vízhiányról értekeznek, akkor az valójában adott helyre, adott népességre, adott vízminőségre és/vagy adott időszakra vonatkozó vízhiányt takar.⁴ Az *atmoszféra* vízkészlete évente mintegy 37 alkalommal cserélődik ki,⁵ ami jól mutatja azt, hogy a vizek szennyezésével egy adott időszakban bizony többször is szembesülhetünk.

A fenti adatokhoz kapcsolódóan az alábbi észrevételeket fontos megtenni: (a) Az, hogy az emberiség vízfelhasználását jelentős arányban az édesvízből elégíti ki, az nagyban összefügg azzal, hogy a *sósvíz hasznosítása* magas költség- illetve energiaigénnyel jár.⁶ Kapcsolódó megjegyzés továbbá, hogy – összevetve például a villamos energia, vagy például a földgáz szállítási költségeivel – a *víz szállítása* nem olcsó (egy adat alapján a víz szállítása százszor olyan drága, mint a villamos energiáé, és harmincszor olyan drága, mint a földgázé⁷); ami miatt pedig a lokális vízhelyzet fontos meghatározója egy adott társadalomnak, gazdaságnak. (b) A víz felértékelődése a világ majd minden táján végbemegy, s amely felértékelődésre tekintettel a klasszikus *kék víz* (vagyis a felszíni vizek és felszín alatti vizek víz-

* Szilágyi János Ede: A vízvédelem jogi rendszere. In: Raisz Anikó (szerk.) (2022). *Környezetjog – Különös rész*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 39–71.

<http://doi.org/10.53707/2021.ra.kornykul.i3>.

** Szilágyi János Ede, prof. dr. habil., PhD, dr. jur.; Miskolci Egyetem, intézeti tanszékvezető, egyetemi tanár; Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, vezető; ORCID: 0000-0002-7938-6860.

¹ Egy minimális mértékű szoláris és juvenilis víztől eltekintve; lásd minderről Juhász 2002.

² WWAP 2003, 67–68.

³ Szűcs – Sallai – Zákányi – Madarász (szerk.) 2009, 21.

⁴ Hildering 2004, 21–32.

⁵ Szűcs – Sallai – Zákányi – Madarász (szerk.) 2009, 28.

⁶ Aylward – Bartram – Popp – Vapnek (ed.) 2009, 33.

⁷ Az Office of Water Services (OFWAT) adatait idézi Ballance – Taylor 2005, 13.; és Gordon-Walker – Marr 2002, 30.

hozama) mellett a modern vízgazdálkodásban egyre nagyobb figyelem fordítódik a *zöld* (vagyis a felszíni és növényzeti párolgásból adódó) vízre is. Hasonlóképpen felértékelődik a már kezelt szennyvíz, vagyis *szürke víz szerepe is*.⁸ (c) A *felszín alatti vizek stratégiai jelentőségét* jól alátámasztja azon tény, hogy a Földön 50 százalékban biztosítják az emberiség ivóvízellátását; ennek fényében utalunk arra, hogy ezen arány Magyarország esetében 95 százalék.⁹ E fontosságára tekintettel különösen lényeges felhívni a figyelmet arra, hogy a felszíni vizekhez képest *megújuló képessége korlátozott*, vagyis ugyan nehezebben szennyeződik el, viszont nehezebben is tisztul. (d) A modern, integrált vízgazdálkodás földrajzi alapja a *vizek vízgyűjtőjéhez* kapcsolódik, ennek kapcsán ugyanakkor érdemes utalni arra, hogy ezen vízgyűjtő terület a felszíni, illetve felszín alatti vizek esetében eltérhet. (e) Végezetül érdemes utalni arra, hogy a víznek szoros kapcsolata van *más környezeti elemekkel*, így azok védelme egyúttal a víz és a hozzá kapcsolódó ökoszisztéma védelmét is jelenti; e szoros kapcsolat különösen szembeötlő a természetvédelem (így a vizes élőhelyek), valamint a felszín alatti vizek védelmében óriási szerepet játszó talajvédelem vonatkozásában.

I.3.1. A víz mint környezeti elem védelmének szakpolitikai háttere és a jogi keretei

I. A víz fontosságát jól szemlélteti – a több más mellett – az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) 2012-es riói csúcstalálkozóján is kiemelt következtetés, amely szerint a „*víz a fenntartható fejlődés kérdéskörének középpontjában van*”.¹⁰ Mindezek alapján nem meglepő, hogy a vízzel kapcsolatos problémakör helyet kapott, az ENSZ Földünk Fenntartható Fejlesztési Céljait (SDG-ket) rögzítő, *Világunk átalakítása* című határozatában¹¹ is, egyrészt önállóan is a 6. SDG-ben (2030-ig „*biztosítjuk a fenntartható vízgazdálkodást, a vízhez és az alapvető higiéniai ellátásokhoz való hozzáférést mindenki számára*”), másrészt pedig más SDG-khez kapcsolódóan: a 6. SDG-n kívül további 13 SDG érintett az összesen 17 darab SDG-ből!

Az ENSZ vízpolitikai kérdésekre szakosodott programja a víz további jelentőségére hívta fel a figyelmet, amikor is megállapította egyrészt, hogy a „*víz hatalom, és azok, akik a víz áramlását térben és időben képesek ellenőrizni, egyúttal képesek a hatalmukat is a legváltozatosabb módon gyakorolni...*”;¹² másrészt pedig, hogy a „*víz krízis alapvetően magának a kormányzásnak a krízise...*”;¹³ és hogy a „*XXI. századi kormányzás kihívása, hogy a vizet a döntéshozatali folyamatok középpontjába helyezze minden szinten: horizontálisan a szakigazgatásokon és szektorokon átívelően, és vertikálisan a helyi, nemzeti, regionális és globális rendszerekben...*”.¹⁴

⁸ Aylward – Bartram – Popp – Vapnek (ed.) 2009, 29., 36., 51.

⁹ WWAP 2009, 100.; illetve *Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv 2015*, 1358.

¹⁰ ENSZ 2012, 119. pont.

¹¹ ENSZ 2015.

¹² WWAP 2006, 47.

¹³ WWAP 2003, 370.

¹⁴ WWAP 2012, 23.

Lényegében hasonló következtetésre jutott a Magyar Tudományos Akadémia 2011-es stratégiai jelentése is: „*Napjainkban joggal gyakran hangoztatott álláspont, hogy változó világunkban a vízgazdálkodási problémák kiváltó okai egyre inkább politikaiak, társadalmiak, intézményiek, a döntéshozással, a finanszírozással függenek össze stb., azaz a hagyományos vízgazdálkodáson kívüliek. Ebből adódóan a megoldások is 'kívül' keresendők – a XXI. század vízgazdálkodásának alapvetően meg kell újulnia, hogy sikeresen kezelje az előtte álló feladatokat és kihívásokat.*”¹⁵

A fentiekben hivatkozott vízkrízisből mindenesetre van kiút is. Ennek azonban előfeltétele a probléma mélyebb megértése. Szöllősi-Nagy András – a vízpolitika nemzetközi szinten is elismert szakértője – által hangoztatott hipotézis¹⁶ szerint napjainkban „gyorsul a hidrológiai ciklus, ami – több más mellett – azt eredményezi, hogy a víz hidrológia ciklusa kapcsán megnövekednek a szélsőségek.”¹⁷ Meglátása szerint ennek legfőbb oka az emberi populáció növekedése,¹⁸ amelynek hatását a klímaváltozás csak megnöveli. A globális krízis elsődleges oka tehát a népességnövekedés, a kialakuló globális változások – amelyek legfőbb jellemzője, hogy exponenciálisak – pedig túlmutatnak a klímaváltozáson. Ezen globális rendszerben a víz összeköti a planetáris folyamatokat. Szöllősi-Nagy hangsúlyozta, hogy a kialakuló 'globális (víz)krízis' nem a víz, mint környezeti elem krízise, hanem az emberi intézmények krízise, amelynek megoldása a 'jó vízkormányzás' (good water governance), amely utóbbi nem egyenlő a 'vígazdálkodási kormányzással'. A globális krízis önmagában nem megoldható a klímaváltozásra eddig adott tipikus válaszlépésekkel; nevezetesen az üvegházhatást okozó gázok emissziójának csökkentésével, vagy mint energia-kérdés. A hatékony válasz egyik kulcseleme az adaptációs képesség növelése lehet, ami a vizek esetében egy 'adaptív vízgazdálkodást' jelent. Ennek az adaptív vízgazdálkodásnak több eleme is van (így például a tározási képességek növelése,¹⁹ többcélú vízrendszerek alkalmazása), és fontos, hogy a vízkérdést más rendszerekkel összefüggésben kezeljük; utalva itt, többek között, a víz-élelmiszer-energia nexusra.”²⁰

---

¹⁵ Somlyódy (szerk.) 2011, 77.

¹⁶ Vö. WWAP 2009, 200–201.

¹⁷ Vö. WWAP 2006, 24.

¹⁸ Vö. WWAP 2003, 12–17. „Miközben a klímaváltozás fontos nyomást gyakorol majd a vízkészletekre, a klímaváltozás aktuálisan nem a legfontosabb vízszektoron kívülről ható kiváltó ok. A legfontosabb okok – emberi magatartás által kiváltott erők és folyamatok – demográfiaiak... A tervezett keresletnövekedés legnagyobb része azonban nem a legnagyobb népesedésnövekedésű országokból jön, hanem a magas gazdasági növekedésű és a jelenleg is nagy népességű országokból. A bevételekkel együtt nő a fogyasztás is. Ahogy az emberek a napi egy étkezésről áttérnek a napi két étkezésre növekszik a vízigény is, hogy élelmiszert lehessen előállítani emberek tízmilliói számára. Később még több víz szükséges az élelmiszerek előállításához, ahogy az emberek több húst fogyasztanak az étkezéseiken.” WWAP 2009, 14.; lásd még WWAP 2009, 29–32.

¹⁹ Vö. WWAP 2009, 81.

²⁰ Szöllősi-Nagy 2015. Az előadást idézi Szilágyi 2018, 18–19.

A vízkrisis megoldásának alapvető eszköze az integratív megközelítésben keresendő. Az ENSZ vízpolitikai kérdésekre szakosodott programja szerint²¹ a XXI. század egyik nagy kihívása az *integratív szemlélet* gyakorlatba történő átültetése. A vízszemléletű kormányzás esetében a kihívást az jelenti, hogy miként tegyük minden döntéshozatal (egyik) központi kérdésévé a vizet. Mindez a kérdés pedig két dimenzióban jelenik meg leginkább. Egyrészt *horizontálisan*, vagyis az egyes szektorok vonatkozásában; e megközelítés középpontjába így kerül az ún. '*víz-élelmiszer²²-energia²³-egészség²⁴-környezet²⁵ nexus*'. A kérdés másrészt *vertikálisan*, vagyis helyi, nemzeti, regionális és nemzetközi szinten jelenik meg; e megközelítés

---

²¹ WWAP 2012, 22–42. Ennek bővebb elemzéséről lásd: Szilágyi 2013, 32–39.; és Szilágyi 2018, 71–104.

²² „Megállapítható, hogy az öntözés és az élelmiszer-előállítás képezi a legnagyobb nyomást az édesvízkészletekre. Globálisan a mezőgazdaság felelős az édesvízkivétel megközelítőleg 70 százalékáért (a világ legkevésbé fejlett országaiban pedig ez az arány 90 százalék). Tekintettel a prognosztizált népességnövekedésre és a változó étkezési szokásokra, 2050-re globálisan az élelmiszerkereslet várhatóan 60 százalékkal nő a maihoz képest, a fejlődő országokban pedig 100 százalékkal. Amellett, hogy az élelmiszer-előállítás tekinthető a legnagyobb vízfogyasztó szektornak, a jövőben egyúttal egyike a legnehezebben körülhatárolható vízigényű tényezőknek is.” Szilágyi 2018, 72.

²³ „A víz és az energia [...] kölcsönös függőséget szokás víz-energia nexusként is nevezni. Általánosságban az állapítható meg, hogy az energiára elsősorban a vízhez, mint vízszolgáltatáshoz van szükségünk, ezzel szemben az energiához elsősorban a vízre, mint természeti erőforrásra van szükségünk. Ezen nexusban az emberiség egyrészt a vízfelhasználáshoz hatalmas mennyiségű energiát használ fel: [...] A világon előállított energia 7-8 százalékát arra használjuk fel, hogy a felszín alatti vizet kiszivattyúzzuk, azt vezetéken keresztül szállítsuk, hogy kezeljük mind a felszín alatti vizeket, mind a szennyvizet. [...] B) Jecslések szerint az összes ipari vízkivételnek mintegy 75 százalékát teszi ki az energia-termelés céljából felhasznált édesvíz, vagyis a világ összes édesvízkivételének összességében és globálisan mintegy 15 százalékát teszi ki az energiatermelésre felhasznált édesvíz.” Szilágyi 2018, 74–75.

²⁴ „Közvetlen emberi felhasználás: A víz háztartási felhasználása mintegy 10 százalékát teszi ki a világ összes édesvízkivételének. A víz közvetlen emberi felhasználásához leginkább az ivóvíz és a vízhez kapcsolódó higiéniai szolgáltatások tartoznak, amelyek pedig számos vonatkozásban a víziközmű-szolgáltatásokhoz kötődnek.” Szilágyi 2018, 80.

²⁵ „Az ún. ökoszisztéma szolgáltatások számos haszonnal járnak az emberiség számára. Magát a vizet is, mint a közvetlen vízhasználat forrását, szintén ezen ökoszisztéma szolgáltatások részének tekintjük. Látni kell azonban, hogy maga az ökoszisztéma is függ a víztől, ezért ha nem a megfelelő mennyiségben illetve minőségben jut hozzá a vízhez, akkor romlik az általa nyújtott szolgáltatások színvonala is. Az ökoszisztéma stabilitását számos ponton veszélyezteti az emberiség sok vonatkozásban fenntarthatatlan növekedése és a klímaváltozás. Az elmúlt ötven évben a felszíni és felszín alatti vízádókból [...] történő túlzott vízkivétel a világ számos részén meghaladta azt az értéket, amely alatt az adott vízádó még képes fenntartható módon megújulni, s aminek következményeként az ökoszisztémában komoly károk következtek be.” Szilágyi 2018, 82.

központi globális válaszokat is igénylő kérdései a klímaváltozás,²⁶ a határral osztott vízgyűjtők²⁷ hasznosítása és védelme, a nemzetközi kereskedelem,²⁸ valamint a méltányosság²⁹ bizonyos vonatkozásai.

Az Európai Unióban a fentebb részletezett problémák megoldására került megalkotásra az *EU Vízstratégia*³⁰ illetve a *Víz Keretirányelv*³¹ keretében kerültek az egyes tagállamok kötelezésre saját vízgyűjtő-gazdálkodási terveik elkészítésére is.

²⁶ „[A] klímaváltozás fő hatásait az emberre és a környezetre leginkább a vizeken és vízkörforgáson keresztül fejt ki. Ráadásul [...] másik oldalról szemlélve a klímaváltozás és a víz különleges viszonyát, a klímaváltozás nagyban különbözik a vizek állapotát befolyásoló más tényezőktől. Ugyanis a Víz Világjelentés a klímaváltozást tekinti az egyetlen vízkínálatot is befolyásoló tényezőként, amely végső soron arra is hatással van, hogy adott helyen és időben mennyi vízzel rendelkezünk. A többi tényező ugyanis leginkább a víz keresleti oldalára hatnak, vagyis arra, hogy mennyi vízre lesz szüksége az emberiségnek. További sajátossága a klímaváltozásnak, hogy közvetlenül fejt ki hatását a vízkörforgásra (vagyis, hogy feltételezhetően (!) felgyorsítja a hidrológiai ciklust), és azon keresztül a vízkészletek minőségére és mennyiségére.” Szilágyi 2018, 94.

²⁷ „2008-ban 148 ország területén volt nemzetközi vízgyűjtő terület. 21 ország területe pedig kizárólag ilyen vízgyűjtőkhöz tartozik. Továbbá megközelítőleg 2 milliárd ember függ a felszín alatti vizektől, amelyek között 273 határon átnyúló vízadó is található. [...] Egy 2010-es tanulmány szerint a világ 276 nemzetközi folyó-vízgyűjtő területének 60 százalékára nem létezik semmilyen vízgazdálkodási keret-együttműködés. Magyarország esetében [...] vízfelhasználásaink több mint 90 százaléka a határon túlról érkezik, és felszín alatti vízkészletünk jó része is onnan származik. Az ország medence jellegét jól mutatja, hogy 24 folyón érkezik víz hazánkba, és 3 folyón keresztül távozik. A felszín alatti vizek esetében a beszivárgási területek nagy része határon kívül esik, az országba való be- és kiáramlás hasonló arányú, mint a felszíni vizek esetében.” Magyarország 185 felszín alatti víztestéből ‘95 felszín alatti víztest határos valamely szomszédos országgal’”. Szilágyi 2018, 100–101.

²⁸ „A víz kereskedelem, mint ún. ‘virtuális víz’ vagy ‘beágyazott víz’ kereskedelme globális ügy. A virtuális illetve beágyazott víz kifejezés azon víz mennyiségére utal, amelyet egy adott áru vagy szolgáltatás előállítására felhasználtak (hasonlóképpen, mint a vízlábnyom). Ezen eljárás alapján az egyes államok a víz kereskedelmében termékeken keresztül vesznek részt, és nem a víznek magának a fizikai szállításán keresztül, amely egyébiránt egy bonyolult és költséges gyakorlat lenne. E transzformációs eljárás eredményeként több milliárd tonna élelmiszerrel és egyéb termékkel kereskednek világszerte, és elmondható, hogy számos vízben szegény ország (például a Közel-Keleten) a virtuális víz nettó importőrévé vált.” Szilágyi 2018, 101–102.

²⁹ „A víz és a vele járó előnyök méltányos megosztásának kérdése több (helyi, nemzeti, regionális, nemzetközi) szinten is vizsgálható, és számos kérdéskörrel (a víz ára, a vízzel való takarékoság ösztönzésének szükségessége, etc.) kapcsolatba hozható; ezen értelemben lehet szó akár egyfajta ‘hidro-szolidaritásról’ (hydrosolidarity) is. A méltányosság témakörében nagy előrelépésként értékelhetjük azt, hogy az ENSZ-ben több szinten [...] is elismerést nyert a vízhez (és szanitációhoz) való jog, mint emberi jog. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy a vízhez való jognak emberi jogként történő elismerése még nem teljeskörű.” Szilágyi 2018, 104.

³⁰ COM(2012)673.

³¹ 2000/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról.

Ennek fényében – a Duna Védelmi Nemzetközi Bizottság (ICPDR) égisze alatt kidolgozott *Duna vízgyűjtő kerület szintű tervei*³² részeként – készült el, immáron második alkalommal *Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási terve*³³ is. A vízgyűjtő-gazdálkodási tervre figyelemmel, annak kereteit ugyanakkor több ponton meghaladva, lényegében a magyar igényekre fókuszálva a Magyar Kormány elkészítette a *Nemzeti Vízstratégiát* (az ún. *Kvassay Jenő Tervet*) is.

II. A szakpolitikai rész jól rámutat arra, hogy a víz a társadalmi életünk számos vonatkozásában jelen van, ennél fogva a nemzetközi, uniós, illetve nemzeti jogok legkülönbözőbb területein tűnnek fel a vízhez kapcsolódó kérdéskörök. Ezen kérdéskörök szerteágazóak, csoportosításuk többféleképpen is elképzelhető,³⁴ jelen fejezetben példaként a következő csoportokat nevesítjük, mint a *vizek jogi szabályozásának különböző koncepcióit*: (a) a víz mint a rendelkezési hatalom tárgya;³⁵ (b) a víz mint környezeti elem; (c) a víz mint természeti erőforrás és kereskedelmi ügyletek tárgya;³⁶ (d) a vízhez való jog;³⁷ (e) a víz mint

³² ICPDR 2015.

³³ Aktuálisan: *Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv 2015*.

³⁴ Szilágyi 2013, 63–229.; Szilágyi 2016, 70–82.; Szilágyi 2018, 224–292.

³⁵ „E szabályozási koncepció taglalása kapcsán alapvetően a folyékony halmazállapotú természetes édesvizek (felszíni illetve felszín alatti víz, csapadékvíz), ezek természetes és mesterséges közegének (meder, sziget, csatorna, tározó), valamint az ezek hasznosításához közvetlenül kapcsolódó tárgyak (árvízvédelmi védvonalak, vízilétesítmények, víziközművek) feletti rendelkezési hatalom, köztük a tulajdoni jogok kérdéseivel foglalkozunk. A már kitermelt vízhez kötődő jogi problémákkal a 'vizet, mint kereskedelmi ügyletek tárgyát' megjelenítő szabályozási koncepció foglalkozik. A rendelkezési hatalom kapcsán a következő témakörök szabályozásának komplex elemzése történik. [a] A lehetséges megközelítések közül napjaink egyik nagy kihívása, hogy a jelen generációhoz tartozó embereken túl, van-e bármilyen lehetősége, jogalapja a jövő nemzedékeknek arra, hogy napjaink víz feletti rendelkezési viszonyait befolyásolják. [b] A következő megközelítése a kérdéskörnek ehhez képest egy klasszikus, közjogi megközelítést takar, és a hatalom végső birtokosának, a szuverénnek (az államnak) a helyzetét rendezi a vizek viszonylatában. [...] [c] Végül, de nem utolsósorban a magánjogi hatalom legteljesebb jogintézményének, a tulajdonjognak az oldaláról is érdemes megvizsgálni a vizek feletti rendelkezési hatalmat”. Szilágyi 2018, 49.

³⁶ „E szabályozási koncepció lesz az, amely – bizonyos kiegészítésekkel – leginkább fedi a nemzetközi illetve magyar vízjogként lehatárolt területet, szorosan összekapcsolódva a víz, mint környezeti elem szabályozási koncepcióval. E szabályozási koncepció önmagában is nagyon összetett joganyagot foglal magában, és amelyben eltérő szintű szabályozás vonatkozik a koncepció egyes szabályozási köreire. Ezek a szabályozási körök – az általánosabbtól haladva a speciálisabb felé – a következő közvetett szabályozási tárgyakat foglalják magukban: a természeti erőforrás, kereskedelmi ügyletek tárgya, kereskedelmi áru, élelmiszer, kereskedelmi szolgáltatás, vízszolgáltatás, mezőgazdasági vízszolgáltatás, víziközmű-szolgáltatás, etc.” Szilágyi 2018, 50.

³⁷ „A vízhez való jog szabályozási koncepciójába tartozó, a vízhez való – közvetlen emberi igények (például ivóvízfogyasztás) kielégítését lehetővé tevő – hozzáférést biztosító jogintézmények meghatározása, mind elnevezésében, mind fogalmában, mind tartalmi aspektusból számos módon megtörténhet. Vagyis ez egy heterogén jogintézményeket magában foglaló szabályozási koncepció. Erre tekintettel magunk a vízhez való jog elnevezést,

káresemény;³⁸ (f) a vízgyűjtő mint intézményszervezési alap.³⁹ Fontosnak tartjuk kihangsúlyozni, hogy az egyes szabályozási koncepciók gyakorta több és többféle jogi dokumentumban (nemzetközi szerződés, európai uniós irányelv, nemzeti jogszabály stb.) is szabályozásra kerülnek, és az is gyakori, hogy egy jogi dokumentum több szabályozási koncepcióra is megállapít szabályokat (például a Víz Keretirányelv, vagy Magyarország kétoldalú határvízi megállapodásai, Vgtv.).

A fenti szabályozási koncepciók egymással szorosan összefüggenek, illetve több vonatkozásban is átfedésben vannak, egymástól való elhatárolásuk is csak viszonylagos lehet. A könyv jelen fejezetének témája, vagyis a vizek védelmének jogi rendszere szempontjából, elsődlegesen a 'víz mint környezeti elem' kerül a továbbiakban elemzésre. A víz mint környezeti elem elnevezésű szabályozási koncepció a vízre akként tekint, mint amely része egy nagy rendszernek, a környezetnek, és amely önmagában emiatt is jogi szabályozási (közvetett) tárgyá válhat, válik. E szabályozási koncepció ebből kifolyólag szoros összefüggésben van a környezetjoggal, és ezért igazak rá azon sajátosságok, amelyek a környezetjogra is; így például az, hogy lényegében a jogrendszer minden más területével szoros kapcsolata van. A környezetjog minden szabályozási szintje (nemzetközi, európai uniós,

---

mint az egyes altípusok (jogintézmények) átfogó kategóriáját használjuk. Az egyes altípusokra példaként említenénk a vízhez való jogot, mint sui generis emberi jogot (ez az altípus, még nem tekinthető általánosan elterjedtnak, és adott esetben funkcióját más emberi jogok is elláthatják), vagy másik altípus példaként a vízhez való jogot, mint a vízhez való hozzáférést biztosító, expressis verbis állami feladatot. Napjainkban [...] a vízhez való jog sui generis emberi jogként történő elismerése még nem tekinthető általánosnak. A magyar jogrendszerben például a vízhez való jog sui generis emberi jogként ugyan nem található meg, viszont expressis verbis állami kötelezettségként már szabályozásra került az Alaptörvényünkben, s emellett pedig a vízhez való hozzáférést a magyar jog más emberi jogok érvényre juttatásával is elősegíti. A vízhez való jog szabályozása mellett napjaink aktuális kihívása a vízhez való jog érvényre juttatása is.” Szilágyi 2018, 50. Lásd még Jakab – Mélypataki 2019, 7–11.

³⁸ „E koncepció azon jogintézményeket foglalja magában, amelyek segítségével a víztől, vagy annak hiányától, esetleg a vízhez kapcsolódó más káros jelenségektől kívánják megvédeni a többi környezeti elemet, illetve az embert. A víz, mint káresemény elnevezésű szabályozási koncepció más szabályozási koncepciókhoz való viszonya kapcsán elmondható, hogy míg a víz, mint környezeti elem vonatkozásában a víz volt az, amit óvni kíván a jogalkotó, addig itt éppen fordítva, vagyis a víz káros hatásaitól kívánják megóvni a társadalmat. [...] Napjainkban a víz, mint természeti erőforrás elnevezésű szabályozási koncepció és a víz, mint káresemény szabályozási koncepció közötti határok átjárhatóságának kérdése a vízzszemléletű kormányzás érdeklődésének középpontjába került.” Szilágyi 2018, 50–51.

³⁹ „E szabályozási koncepció alapját azon dilemma feloldása képezi, amely dilemma abból ered, hogy a vízadók természetes kiterjedése illetve vízgyűjtő területek természetes határai nem esnek egybe a közigazgatási határokkal illetve az államhatárokkal. Ráadásul a hidrológiai ciklus sajátosságaira tekintettel, a vízkörforgás bármely pontján eszközölt emberi beavatkozás hatással van a rendszer egészére is. Mindemellett a felszíni és felszín alatti vizek természetes kiterjedése egymástól jelentősen is eltérhet. [...] A magyar közigazgatási intézményrendszer működését a döntéshozók igyekeznek a vízgyűjtőrendszerre tekintettel szervezni.” Szilágyi 2018, 51–52.

nemzeti) komoly vízjogi relevanciával bír. A környezetjog általános része lényegében minden szempontból, a környezetjog különös része pedig számos vonatkozásban (különösen klímavédelem, természetvédelem, földvédelem) kapcsolódik a vizekhez. A víz, mint környezeti elem szabályozási koncepciója kapcsán számos kiemelést érdemlő kardinális kérdéskör van, amelyek közül különösen fontosnak ítéljük a következőket: a víz mennyiségi és minőségi aspektusait, a felszín alatti és felszíni vizek integrált védelmét és állapotuk fejlesztését, valamint a határral osztott felszíni- és felszín alatti vízadókat. A 'víz mint környezeti elem' és a 'víz mint természeti erőforrás és kereskedelmi ügyletek tárgya' elnevezésű szabályozási koncepciók közötti kapcsolat nagyon szoros. Gyakorta ugyanazon jogi dokumentum egyaránt tartalmaz előírásokat mindkét szabályozási koncepcióra. A koncepciók közötti szoros összefüggésre tekintettel ezért újólag hangsúlyoznunk kell, hogy ennek bemutatása során is említésre kerülnek más szabályozási koncepcióhoz (is) sorolt normák, illetve említeni kellene – de a terjedelmi korlátokra tekintettel minderre mégsem kerítünk sort – más szabályozási koncepciókat is, amelyek a legkülönbözőbb aspektusokból befolyással bírnak a víz, mint környezeti elem védelmére. Összegezve tehát az alább bemutatásra kerülő jogi keretrendszer meglehetősen vázlatos, illetve önkényes szelekción alapul, de talán segít rámutatni víz, mint környezeti elem jogi védelmének legalapvetőbb normáira.

I.3.2. A víz mint környezeti elem nemzetközi jogi védelme

Az édesvizek védelmének nemzetközi pillérei az alábbiakban összegezhetők: (a) a nemzetközi jog általános szabályai, (b) a nemzetközi környezetjog szabályai, (c) az univerzális nemzetközi szerződések – így az ENSZ 1997-es New York-i Egyezménye a nemzetközi vízfolyások nem hajózási célú használatáról⁴⁰ –, (d) a regionális nemzetközi szerződések – az európai régió szempontjából különösen (d1) az ENSZ Európai Gazdasági Bizottságának határokat átlépő vízfolyások és nemzetközi tavak védelmére és használatára vonatkozó 1992-es Helsink-i Egyezménye⁴¹ (illetve annak 2003. évi jegyzőkönyve⁴²), és (d2) a Duna védelmére és fenntartható használatára irányuló együttműködésről szóló 1994-es Szófia-i Egyezmény⁴³ –, és az ügyek legnagyobb részében konkrét jelentőséggel bíró (e) kétoldalú megállapodások. A Magyarország és szomszédos országok között fennálló kétoldalú megállapodások⁴⁴ összehasonlítása és együttes értékelése felvet néhány nehézséget. Így például: (a)

⁴⁰ *United Nations Watercourses Convention* (A/RES/51/229, 8 July 1997); lásd a 2114/1999. (V. 26.) Korm. határozatot az Egyezmény aláírására történő felhatalmazása tárgyában.

⁴¹ Lásd a 130/2000. (VII. 11.) Korm. rendeletet a Helsinkiben, 1992. március 17-én aláírt Egyezmény kihirdetéséről.

⁴² Lásd a 213/2005. (X. 5.) Korm. rendeletet a Helsink-i Egyezményhez kapcsolódó Víz és Egészség Jegyzőkönyv kihirdetéséről.

⁴³ Lásd a 74/2000. (V. 31.) Korm. rendeletet a 1994. június 29-én, Szófiában létrehozott Egyezmény kihirdetéséről.

⁴⁴ A hét szomszédos állam esetén fennálló nemzetközi megállapodások listájáról, ezek rendszeréről lásd Szilágyi 2013, 102. Ezek elemzéséről lásd még Marinkás 2019, 102–112.

Egymástól teljesen különböző társadalmi-gazdasági környezetben kötődtek: a Jugoszláviával, illetve a Romániával megkötött jelenleg hatályos szerződések között körülbelül fél évszázad van. (b) A nemzetközi jogi környezet is eltérő volt. Emiatt a Helsinki Egyezmény, illetve Szófia Egyezmény nem mindegyik esetében szolgálhatott példaként. (c) A hét ország között vannak európai uniós tagállamok, és vannak olyanok is, akik (még) nem tagjai az Európai Uniónak. Az Európai Unió tagállamai között természetesen máshogy alakul az esetleges viták rendezésének eljárása, mint egy uniós állam és egy nem uniós állam között. (d) Mindezek mellett az uniós tagállamok között kötött kétoldalú megállapodások között is jelentős eltérés van az alapján, hogy tartalmazznak-e előírásokat, megállapodásokat az uniós jog viszonylatában, vagy sem. Az uniós tagállamokkal kötött kétoldalú megállapodások közül egyébiránt csak Romániával van olyan megállapodásunk, amelyben – hivatkozva a Víz Keretirányelvre és más uniós irányelvekre – európai uniós vízjogi kérdéseket rendeznek a felek.

Mindezek kapcsán fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a magyar fél magyar jogszabályban rögzített módon is garantálja a kétoldalú együttműködések céljának teljesülését. A 221/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet 4. § (3) bekezdése értelmében: „*biztosítani kell, hogy a határszelvényekben a vizek állapota hátrányosan ne változzon, továbbá, hogy a kölcsönös intézkedések eredményeként a vizek jó állapotára jellemző adottságok alakuljanak ki*”.

A hét vízügyi megállapodás összevetése kapcsán a következő – adott esetben kiterjesztő értelmezésen alapuló – megállapításokat tesszük. (a) A megállapodások közvetett tárgya alapján egyrészt megállapítható, hogy az egyezmények elsődlegesen a *határvizekre* terjednek ki. Az egyes egyezmények megközelítőleg hasonló módon határozzák meg a határvizek nevét, fogalmát (vizek, amelyek az államok határát kijelölik, keresztezik vagy azon találhatók).⁴⁵ (b) Az egyezmények hatálya lényegében⁴⁶ kiterjed a *felszíni és a felszín alatti vizekre* is. (c) A *határon áterjedő hatások* pontos koncepciójának szabályozása csak kevés egyezményben található meg pontosan. Megítélésünk szerint lényegében csak a román megállapodásban; bár kétségtelen, hogy más egyezményben is van rá utalás (pl. ukrán), körülírás. A határon áterjedő hatások káros hatásainak kiküszöbölése végett az egyes egyezmények hol előzetes konzultációt, hol előzetes hozzájárulást írnak elő. (d) Az egyezmények magukban foglalják a *vízgazdálkodás, vízvédelem mennyiségi és minőségi* oldalait is. Ugyanakkor a konkrétumok tekintetében jelentős az eltérés az egyes szerződések között. A mennyiségi kérdések rendezése során van olyan megállapodás, amely konkrét arányt határoz meg a vízkészletek hasznosítása vonatkozásában a felek között.⁴⁷ Mindezekkel szemben van olyan egyezmény, amely a fenti

⁴⁵ A többi kategóriához képest érdekes mód az osztrák féllel kötött megállapodás az egyezmény hatálya alá veszi a határtól számított 6 km-es sávban lévő vizeket is.

⁴⁶ Megítélésünk szerint egy egyezmény, az osztrák–magyar megállapodás esetén mindazonáltal a felszín alatti vizekre kiterjedő hatály csak közvetett módon levezethető, azaz ez komoly bizonytalanságra adhat okot.

⁴⁷ Így az ukrán (mindkét országnak joga van felhasználni „a határvizek egyeztetett vízkészletének legfeljebb a felét”; 3. cikk), a csehszlovák (mindkét országot megilleti „a

megállapodásokhoz képest általánosabban, rugalmasabban fogalmaz.⁴⁸ (e) Az egyezmények többsége tartalmaz kötelezettséget a *határvizek tisztaságának megőrzése, és a határokon áttérjedő káros hatások megelőzése* vonatkozásában. Lényegében az összes megállapodásból kiolvasható a rendkívüli szennyezés, határvizekkel összefüggő veszély esetén fennálló *tájékoztatási kötelezettség*. (f) A *rendkívüli szennyezések esetén fennálló felelősség* kérdésével kevés egyezmény foglalkozik közvetlenül.⁴⁹ (g) Általánosságban megállapítható, hogy a szerződések részletes szabályokat állapítanak meg az *árvízi és belvízi védekezés* vonatkozásában. Néhány egyezményben (román, ukrán, csehszlovák) találkozhatunk a *kölcsönös segítségnyújtás* intézményével is (adott esetben kiterjesztve a rendkívüli vízszennyezések esetkörüire is). (h) A határvíz medre, csatornája, a határvizeken lévő vízi létesítmények kapcsán a megállapodások nagy része előírja a *jó állapotban való fenntartás kötelezettségét*. (i) Az egyezményben foglaltak végrehajtása, a végrehajtás ellenőrzése, a folyamatos konzultáció biztosítása érdekében a kétoldalú megállapodások *közös vízügyi bizottságokat* hoznak létre. Az egyetlen kivétel, ahol a megállapodás nem bizottságot, hanem kormány meghatalmazottakat említ, az a magyar–ukrán megállapodás. (j) Megítélésünk szerint minden hasonló megállapodás egyik sarokpillére a *viták rendezésének módja*, illetve kimenetele, a *megállapodások végrehajtásának garanciái*. Érthető módon bármilyen részletes szabályokat is tartalmaz egyik vagy másik egyezmény a vízügyek kapcsán, ha ezen előírások érvényesítésének nincs kerete, és nincsenek garanciái. A felmerülő viták rendezését az egyezmények első körben tipikusan a közös vízügyi bizottságok keretében, illetve kormányzati szinten kívánják megoldani. Amennyiben ez nem vezet eredményre, három kétoldalú egyezmény (ukrán, szlovén, horvát) a Helsinkai Egyezmény vitarendezési keretében szabályozott döntőbírárság elé utalja a kérdést. A magyar–román megállapodás mindezekről eltérően az első körös rendezés eredménytelensége esetén a Szófia Egyezmény vitarendezési mechanizmusát írja elő. Tekintettel azonban a Helsinkai Egyezmény és a Szófia Egyezmény kapcsán is az egyezmények végrehajtása

---

határvizeken lefolyó természetes vízmennyiségnek műszaki beavatkozással nem növelt fele”; 3. cikk), az osztrák (differentiáltan határozza meg; bizonyos határvizek esetében az országok a „mesterséges beavatkozással nem növelt természetes vízhozam felerészével – a szerzett jogok sérelme nélkül” rendelkezhetnek szabadon; de vannak vizek, ahol a vízfolyások mentén feljebb fekvő állam a másik állam területére átfolyó természetes ún. kisvízhozamot egyharmadánál többel nem csökkentheti; 3. cikk).

⁴⁸ A magyar–román megállapodás szerint – részben átvéve a Szófia Egyezmény előírásait – pl. „a határvizek vízkészletének méltányos és fenntartható felhasználását biztosító intézkedéseket a Szerződő Felek szakértői a határvizek vízmérlegei és az idevonatkozó vízgyűjtő-gazdálkodási tervek alapján határozzák meg” (7. cikk).

⁴⁹ A magyar–ukrán szerződés alapján „a szennyezés elhárításával összefüggő költségeket a szennyezést okozó viseli” (4. cikk). Ennél jóval szélesebb körű felelősségi kérdést rendez a magyar–román egyezmény, amely értelmében: „A Szerződő Felek érvényesítik a ’szennyező fizet’ elvet, és ennek alkalmazásához bevezetik az EU szinten kidolgozott módszertant. A Szerződő Felek külön Szabályzatban rögzítik a határvizeken a rendkívüli szennyezés határon áttérjedő károkozása esetén figyelembe veendő részletes elveket és alkalmazandó eljárásokat” (8. cikk).

lényegében az egyes szerződő felek együttműködési hajlandóságától függ, mindez nem jelent semmiféle garanciát a viták nemzetközi bírói fórum előtt történő rendezésére. Érdekes kérdést vet fel továbbá az egyes EU-s tagállamok között kialakuló vita rendezésének esetleges módja is, ugyanis esetükben felvetődhet a *lojalitás elvének* alkalmazása is.⁵⁰

I.3.3. A víz mint környezeti elem európai jogi védelme

A víz mint környezeti elem védelme az Európai Unió joganyagában jelentős részben az *uniós környezetpolitika keretében* valósul meg; *tipikusan irányelvi* formában.⁵¹ Az uniós vízvédelmi jog jelenleg hatályos kereteinek kialakítására megközelítőleg négy lépésben került sor.⁵² Az *első* jelentősebb normatömeg születése az ivóvízkivételre szánt felszíni vízről szóló 75/440/EGK irányelv elfogadásával vette kezdetét, és a folyamat megközelítőleg 1980-ig tartott, amikor is elfogadták a felszín alatti vizek veszélyes anyagok elleni védelméről szóló 80/68/EGK irányelvet. Az irányelvek *második* csoportjának (köztük a települési szennyvíz kezeléséről szóló 91/271/EGK irányelv, illetve a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 91/676/EGK irányelv) elfogadására 1991-ben került sor. A Víz Keretirányelv 2000-ben történő elfogadása jelenti az uniós vízvédelmi jog fejlesztésének *harmadik* lépcsőjét. (Nem tekintjük vízvédelmi normának, ezért külön nem kívánunk foglalkozni az árvízvédelmi irányelvvel,⁵³ amely ugyanakkor a Víz Keretirányelv kiegészítése is.) A *negyedik* lépésnek a tengervédelmi stratégiáról szóló 2008/56/EK keretirányelv tekinthető.

Az EU vízvédelmi előírásai számtalan módon csoportosíthatók,⁵⁴ magunk részéről elsőként azon három *klasszikusnak tekinthető szabályozási modell*⁵⁵ mentén kívánjuk bemutatni a főbb jogi aktusokat, amelyek – a Víz Keretirányelv megjelenéséig – nagyban meghatározták a vízvédelmi szabályozás kialakítását. Ezek: az egyes

⁵⁰ Raisz 2012, 158.

⁵¹ Egy vizekkel kapcsolatos irányelv elfogadása során kétféle szerződési hivatkozási alap alkalmazásának lehetősége is felvetődhet az EUMSZ 192. cikke esetén. Az alapesetnek tekinthető EUMSZ 192. cikk (1) bekezdésében található rendes jogalkotási eljárás alkalmazásán túl ugyanis a mennyiségi vízkészlet-gazdálkodást érintő intézkedések elfogadása esetén a Tanács különleges jogalkotási eljárás keretében is dönthet az EUMSZ 192. cikk (2) bekezdése alapján. Jogvita tárgyát már képezte a két jogszabályhely közötti összeütközés a Duna védelmére és fenntartható használatára irányuló együttműködésről szóló egyezmény megkötéséről szóló tanácsi határozat – a későbbi 97/825/EK tanácsi határozat – kapcsán; lásd C-36/98. sz., *Spanyol Királyság kontra Európai Unió Tanácsa* ügyben 2001. január 30-án hozott ítélet (EBHT 2001., I-00779.), 74–75. Lásd még Krämer (szerk.) 2012, 252–253.

⁵² Jans – Vedder 2012, 391.

⁵³ 2007/60/EK parlamenti és tanácsi irányelv (2007. október 23.) az árvíz kockázatok értékeléséről és kezeléséről.

⁵⁴ Vö. Bándi 2011, 451.; Csák 2008, 103. Fodor 2014, 210–212; Farkas Csamangó 2017, 123–124.

⁵⁵ Bell – McGillivray 2008, 589–593.

kibocsátásokra (emissziókra) vonatkozó szabályozási modell, a vízminőségi előírásokra vonatkozó (immissziós) szabályozási modell, és a meghatározó szennyező tevékenységekre vonatkozó szabályozási modell. A modellek ismertetését néhány, az adott modellre jellemző uniós jogszabály elemzésén keresztül valósítjuk meg, utalva mindeközben az adott jogi aktusra vonatkozó értelmezésüket, illetve alkalmazásukat nagyban segítő európai bírósági ítélezési gyakorlatra is. Az egyes szabályozási modellek bemutatásánál – Magyarország külföldi hatásoknak való kitettsége okán – külön kitérünk azon előírásokra, amelyek a felszíni, illetve felszín alatti határvizekkel, illetve a vizeket érintő országhatárokon átnyúló hatásokkal kapcsolatosak.

I.3.4. Az EU vízvédelmének klasszikus modelljei

A szabályozási modellek ismertetését megelőzően fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy azokat nem tartjuk kizárólagosnak.

I. Egyes kibocsátásokra (emissziókra) vonatkozó szabályozási modell. Jelen modell bemutatásánál a veszélyes anyagokra és a felszín alatti vizek szennyezésére vonatkozó irányelvekre támaszkodtunk.

I.1. A veszélyes anyagok felszíni vizekbe történő kibocsátásának⁵⁶ sokáig (2013. december 21. napjáig) különálló szabályozása⁵⁷ napjainkra a Víz Keretirányelv rendszerébe került tételezésre. A hatályos szabályok alapján a tagállamok végrehajtják a szükséges intézkedéseket az '*elsőbbségi anyagok*' (például benzol) általi szennyezések fokozatos csökkentésének céljából és az '*elsőbbségi veszélyes anyagok*' (például antracén, kadmium, higany) kibocsátásainak, bevezetéseinek és veszteségeinek megszüntetésére vagy kiiktatására⁵⁸. Az elsőbbségi anyagok listáját a Víz-keretirányelv X. melléklete tartalmazza, és ezen lista alapján történik a vízestek úgynevezett '*kémiai állapot*' minősítése (lásd a Víz Keretirányelvről szóló részt).⁵⁹ Az elsőbbségi anyagok listája nem összekeverendő a Víz Keretirányelv VIII. mellékletének szennyezőanyagaival, a nem elsőbbségi, úgynevezett '*specifikus szenny-nyező-anyagokkal*'. Az állapotértékelési folyamatban a specifikus szennyezőanyagok az ökológiai állapotot befolyásolják (lásd a Víz Keretirányelvről szóló részt).⁶⁰

I.2. Az emissziós modell másik fontos jogi aktusa a 2007. január 16-ától hatályos, a *felszín alatti vizek szennyezés és állapotromlás elleni védelméről* szóló 2006/118/EK parlamenti és tanácsi irányelve (2006. december 12.). A 2006/118/EK irányelv előírásai alapján a környezet egészének, és különösen az emberi egészségnek a védelme érdekében el kell kerülni, meg kell előzni, vagy csökkenteni kell a felszín alatti vizekben az ártalmas szennyező anyagok káros koncentrációit.

⁵⁶ Magyarországon a 2006/11/EK irányelvnek (illetve az ezt megelőző 76/464/EGK irányelvnek) való megfelelést szolgálja különösen: 220/2004. Korm. rendelet a *felszíni vizek minősége védelmének szabályairól*; 27/2005. KvVM rendelet; 28/2004. KvVM rendelet; 10/2010. VM rendelet.

⁵⁷ Eleinte a 76/464/EGK tanácsi irányelven, majd a 2006/11/EK irányelven keresztül.

⁵⁸ Víz Keretirányelv 4. cikk (1) bekezdés a) iv. alpont.

⁵⁹ *Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv 2015*, 1389.

⁶⁰ *Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv 2015*, 1389.

A 2006/118/EK irányelv a Víz Keretirányelvvel összhangban lévő jogi aktusként alkalmazandó;⁶¹ hasonlóan fontos az összhang biztosítása más – vízvédelem szempontjából (is) jelentős – jogi aktusokkal is. Mivel a 2006/118/EK irányelv egyes területeken a mezőgazdasági vagy erdészeti gyakorlatban jelentős változásokat kíván meg, ami a bevételek csökkenéséhez vezethet, ezért a Közös Agrárpolitikából pénzügyi eszközök nyújthatók a vízvédelmi szabályok betartásához.

Mivel a tagállamokban a felszín alatti vizek az *ivóvíz* fontos bázisát képezik, ezért a 2006/118/EK irányelv előírja: szennyező anyagoknak – az emberi fogyasztásra szánt ivóvíz kivételére használt vagy a jövőben használni kívánt felszín alatti víztestekbe történő kerülésének – megakadályozását vagy korlátozását célzó intézkedések hatására a keletkező víznek meg kell felelnie az emberi fogyasztásra szánt vízzel szemben támasztott követelményeknek.⁶² Ezen intézkedések magukban foglalhatják védőövezetek kialakítását (az ilyen védőövezet a tagállam egész területét is lefedheti).

Tekintettel arra, hogy Magyarország számos felszín alatti vízteste átnyúlik szomszédos országok területére, ezért különösen fontosak számunkra a 2006/118/EK irányelv azon előírásai, amelyek ezen kérdéskört rendezik.⁶³ Több érintett tagállam vonatkozásában az irányelv előírásai szerint – a felszín alatti vizek összehangolt védelmének biztosítása érdekében – a közös felszín alatti víztestekkel rendelkező tagállamoknak össze kell hangolniuk a mintavétel, a küszöbértékek megállapítása és a vonatkozó veszélyes anyagok meghatározása terén végzett tevékenységeiket.⁶⁴ Az irányelv foglalkozik azzal az esetkörrel is, amikor a felszín alatti víztest túlterjed az EU határán: *„amennyiben valamely felszín alatti víztest vagy felszín alatti víztest-csoport túlterjed a Közösség határán, az érintett tagállam vagy tagállamok törekednek arra, hogy a küszöbértékeket az érintett nem tagállammal vagy tagállamokkal együttműködve határozzák meg”*.⁶⁵

II. *A vízminőségi előírásokra vonatkozó (immissziós) szabályozási modell.* A vízminőségi előírásokra vonatkozó szabályozási modell számos szabályozási lépésből épül fel. Elsőként meg kell határozni a vizeket azok különböző használati módozatai alapján; bár ez tipikusan tagállami hatáskörben marad, a minősítést objektív szempontok alapján kell elvégezni. Másodszer, az EU-nak néhány paramétert kell meghatároznia, amelyek lehetnek kötelező (határ)értékek, amelyekhez a tagállamoknak tartaniuk kell magukat, illetve lehetnek ajánlott (határ)értékek, amelyeket a tagállamoknak (pusztán) meg kell próbálniuk elérni. Harmadszor, a vizekre vonatkozó környezetvédelmi minőségi célokat kell meghatározni, figyelembe véve a fenti paramétereket. Negyedszer, egy olyan nemzeti hatóságot kell felállítani, amely alkalmas arra, hogy figyelemmel kísérje az EU irányelveiben megfogalmazott célokat és egy-egy módszereket. Végezetül, olyan eljárásokat is be kell vezetni, amelyeken

⁶¹ 2006/118/EK irányelv 1. cikk.

⁶² Jelesül az *emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről* szóló 1998. november 3-i 98/83/EK tanácsi irányelvnek.

⁶³ Szűcs 2012, 554–565.

⁶⁴ 2006/118/EK irányelv 3. cikk (3) bek.

⁶⁵ 2006/118/EK irányelv 3. cikk (4) bek.

keresztül korszerűsíteni lehet a korábban meghatározott (határ)értékeket az új ismeretek fényében.⁶⁶

Az ezen szabályozási modellhez sorolható számos jogi előírás közül példaként két irányelv kerül bemutatásra: a *fürdővizekre (2006/7)* illetve az *emberi fogyasztásra szánt vizekre (98/83)* vonatkozó szabályozások.

II.1. A Víz Keretirányelv rendelkezéseit kiegészítő 2006/7/EK irányelv fontos változásokat vezetett be.⁶⁷ Így: (a) A 2006/7/EK irányelv a *fürdővizek*⁶⁸ vonatkozásában csak két közegészségügyi paramétert (*fekális enterococcus*, *escherichia coli*) határoz meg, szemben a korábbi szabályozással, amely 19 paraméter esetében követelte meg a figyelemmel kísérést. Az ekképpen megkövetelt standardok mindazonáltal szigorúbbak, mint a korábbiak (és adott esetben befektetéseket is megkövetelnek). (b) A 2006-os irányelv a fürdővizeknek *négy osztályát* különbözteti meg (ezek: kifogásolható, tűrhető, jó, kiváló). Az irányelv a fürdővizek kapcsán a tagállamoktól megköveteli, hogy a 2015. évi fürdési idény végéig biztosítsák valamennyi fürdővíz legalább 'tűrhető' minőségét; mindezek elérése érdekében a tagállamoknak általuk megfelelőnek tartott, realisztikus és arányos intézkedéseket kell hozniuk a 'kiváló' vagy 'jó' osztályba sorolt fürdővizek számának növelése érdekében. Fontos megjegyezni, hogy a vizek minőségi osztályainak kialakítása során nem egy év átlaga számít, hanem több év viszonylatában kerül meghatározásra a vizek minősége.⁶⁹ A vizek szennyezettségével összefüggésben is fontos újítások vannak; így például az ún. 'rövid távú szennyezések'⁷⁰ esete enyhébben bírálható el.⁷¹ (c) Az irányelv a korábbi szabályozáshoz képest a nyilvánosság jóval szélesebb körű *tájékoztatását* írja elő a fürdővizek minősége kapcsán. (d) Hazánkra tekintettel fontos előírásnak tekinthető az országhatáron átnyúló vizek ügyében történő együttműködések követelménye, amely értelmében „amennyiben egy folyó vízgyűjtő területéről a határon átnyúló hatás érinti a fürdővíz minőségét, az érintett tagállamoknak megfelelően együtt kell működniük ezen irányelv végrehajtása során,

⁶⁶ Bell – McGillivray 2008, 591.

⁶⁷ Bell – McGillivray 2008, 591–592. Magyarországon a 2006/7/EK irányelvnek való megfelelést szolgálja különösen: a 78/2008. Korm. rendelet a *természetes fürdővizek minőségi követelményeiről, valamint a természetes fürdőhelyek kijelöléséről és üzemeltetéséről*.

⁶⁸ A 2006/7/EK irányelv a fürdővíz fogalmát a következőkben határozza meg: a felszíni vizek minden olyan eleme, amelyben „az illetékes hatóság megítélése szerint nagyszámú ember fürdőzik, és amelyre vonatkozóan nem rendelt el állandó fürdőzési tilalmat, vagy nem adott ki a fürdést tartósan ellenjavalló tájékoztatást”.

⁶⁹ Lásd 2006/7/EK irányelv 4. cikk (2) és (4) bek.; lásd továbbá a II. számú melléklet (a) lábjegyzetét, valamint a III. melléklet 2. pontját. Ráadásul a tagállam dönthet amellet is, hogy kifogásolt minőségű fürdővíz esetében fürdőzési tilalmat rendel el, ha úgy ítéli meg, hogy a 'tűrhető' minőség elérése nem, vagy csak aránytalanul magas költségek árán lenne lehetséges; lásd 2006/7/EK irányelv 5. cikk (4) bek.

⁷⁰ 2006/7/EK irányelv 2. cikk 8. pont. Az ilyen szennyezés nem befolyásolja a szennyezés bekövetkeztétől számított mintegy 72 óránál tovább a fürdővizek minőségét.

⁷¹ Konkrétan: a rövid távú szennyezések fennállása alatt vett minták figyelmen kívül hagyhatók a fürdővizek minőség-ellenőrzése során. 2006/7/EK irányelv 3. cikk (6) bek.

ideértve a megfelelő információcserét és az ilyen hatások ellenőrzésére szolgáló együttes fellépést”.⁷²

II.2. Az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló 98/83/EK irányelvet⁷³ a Víz Keretirányelvvel összhangban kell alkalmazni. A Víz Keretirányelvben foglalt általános célkitűzések betartásán túl ugyanis a tagállamoknak az emberi fogyasztásra szánt víztestek esetében biztosítaniuk kell azt, hogy az ezen víztestekből „keletkező víz megfelel a 98/83/EK irányelvvel módosított 80/778/EGK irányelv követelményeinek”.⁷⁴ Azaz a 98/83/EK irányelv lényegében a vízkivételt követően keletkezett víz minőségének biztosítására törekszik, míg az ivóvíz forrásának tekinthető víztestek védelme a Víz Keretirányelv hatálya alá tartozik.

A 98/83/EK irányelv tárgyi hatálya, az 'emberi fogyasztásra szánt víz' kategóriája alá tartozik „minden, eredeti állapotában vagy kezelés utáni állapotban levő, ivásra, főzésre, ételkészítésre és egyéb háztartási célokra szánt víz, függetlenül az eredetétől és attól, hogy szolgáltatása hálózatról, tartálykocsiból vagy palackozott formában vagy tartályokból történik-e”.⁷⁵ Az emberi fogyasztásra szánt víz kategóriájába (fő szabályként) beletartozik az a víz is, amelyet „bármely élelmiszergyártó vállalkozás által, emberi fogyasztásra szánt termékek vagy anyagok gyártásához, feldolgozásához, tartósításához vagy forgalmazásához használt”.⁷⁶ Nem tartoznak ugyanakkor az irányelv hatálya alá a természetes ásványvizek és a gyógyászati termékeknek minősülő vizek.⁷⁷

A 98/83/EK irányelv a tagállamok számára előírja minden olyan intézkedés megtételét, amellyel biztosítani tudják az emberi fogyasztásra szánt víz 'egészségességét és tisztaságát'. Az irányelv értelmében az emberi fogyasztásra szánt víz akkor tekinthető egészségesnek és tisztának, ha „nem tartalmaz semmilyen mikroorganizmust és parazitát, valamint anyagot az emberi egészségre nézve potenciális veszélyt jelentő mennyiségben, illetve koncentrációban; és megfelel az I. melléklet A. és B. részében foglalt minimális követelményeknek”.⁷⁸ Az I. melléklet A. pontja tartalmazza a mikrobiológiai paramétereket (fő szabály szerint: *Escherichia coli* és *Enterococcus*ok), míg a B. pont a kémiai paramétereket; utóbbi paraméterek között a magyar ivóvizek esetén különös jelentőséggel bíró arzén határértékét is, (amely nem haladhatja meg a 10 µg/l-t). Az irányelv kötelezi a tagállamokat arra, hogy meghatározzák az I. mellékletben foglalt, az emberi fogyasztásra szánt vízre alkalmazandó paraméterek értékeit, amely értékek nem lehetnek kevésbé szigorúak, mint az I.

⁷² 2006/7/EK irányelv 10. cikk.

⁷³ Magyarországon a 98/83/EK irányelvnek való megfelelést szolgálja különösen: 201/2001. Korm. rendelet az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről.

⁷⁴ Víz Keretirányelv 7. cikk (2) bek.

⁷⁵ 98/83/EK irányelv 2. cikk 1. a) pont.

⁷⁶ 98/83/EK irányelv 2. cikk 1. b) pont.

⁷⁷ 98/83/EK irányelv 3. cikk (1) bek. Ezek vonatkozásában lásd a 2009/54/EK parlamenti és tanácsi irányelvet a természetes ásványvizek kinyeréséről és forgalmazásáról, valamint a 2001/83/EK parlamenti és tanácsi irányelvet az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek közösségi kódexéről.

⁷⁸ 98/83/EK irányelv 4. cikk (1) bek.

mellékletben foglaltak (vagyis szigorúbb irányba eltérhetnek).⁷⁹ A tagállamok az irányelv felhatalmazása alapján az I. mellékletben nem szereplő további paraméterek értékeit is meghatározhatják, amennyiben nemzeti területén vagy annak egy részén az emberi egészség védelme azt megkívánja.⁸⁰ Amennyiben az emberi fogyasztásra szánt víz az irányelv I. melléklet A. ill. B. részében meghatározott paramétereknek nem felel meg, akkor az érintett tagállam köteles gondoskodni arról, hogy a lehető legrövidebb időn belül megtegyék a szükséges javító intézkedéseket a víz minőségének helyreállítására.⁸¹ Itt érdemes ugyanakkor kiemelni azt, hogy az irányelv I. melléklete tartalmaz egy C. részt is, amely esetében a tagállamok meglehetősen nagy szabadságot élveznek. Ezen C. részben található paramétereket is kötelesek a tagállamok ellenőrizni,⁸² a paraméterek, ill. előírások nem teljesülése esetén azonban mérlegelési lehetőségük van (nevezetesen, hogy a teljesülés hiánya jelent-e valamilyen kockázatot az ember egészségére nézve). Amennyiben úgy ítélik meg, hogy az emberi egészség védelme érdekében szükséges fellépni, akkor a tagállamok javító intézkedéseket hoznak a víz minőségének helyreállítására.⁸³

A 98/83/EK irányelv pontosan meghatározza azon helyet, ahol és amikor az irányelvben, illetve annak alapján az adott tagállam jogszabályaiban rögzített értékeknek teljesülniük kell. A *megfelelés helye* attól függően változik, hogy (a) elosztó hálózathoz szolgáltatott vívről, (b) tartályból szolgáltatott vívről, (c) palackokba vagy tartályokba töltött, értékesítésre szánt vívről, vagy (d) élelmiszeripari vállalkozásnál használt vívről van szó.⁸⁴ Az egyes típusok közül jelen részben – jelentőségénél fogva – csak az első esetkörre térnénk ki. Itt az irányelv egyes jogszabályhelyeinek értelmezése alapján megállapítható, hogy az elosztó hálózathoz szolgáltatott víz esetén az egészséges és tiszta vízzel szemben támasztott értékeknek a *házi elosztó rendszerbe*⁸⁵ történő belépésnél kell megfelelni (és nem ahol e víz kilép a vízkivételre használt csapból).⁸⁶

Végezetül, a 98/83/EK irányelv főbb előírásainak ismertetése kapcsán mindenképpen érdemes kiemelni azt, hogy az irányelv meglehetősen széles körben ad lehetőséget a tagállamoknak az irányelv egyes rendelkezései alóli felmentésére (*derogációra*).⁸⁷

⁷⁹ 98/83/EK irányelv 5. cikk (1)–(2) bek.

⁸⁰ 98/83/EK irányelv 5. cikk (3) bek.

⁸¹ 98/83/EK irányelv 8. cikk (2) bek.

⁸² 98/83/EK irányelv 5. cikk (2) bek.

⁸³ 98/83/EK irányelv 8. cikk (6) bek.

⁸⁴ 98/83/EK irányelv 6. cikk (1) bek.

⁸⁵ 98/83/EK irányelv 2. cikk 2. pont alapján '*házi elosztó rendszer*': minden olyan vízvezeték, szerelvény és berendezés, amely az emberi fogyasztáshoz általában használt csap és az ellátó hálózat között van, de csak abban az esetben, ha a vonatkozó nemzeti szabályozás értelmében nem tartoznak a vízszolgáltató ilyen minőségében meglévő felelősségi körébe.

⁸⁶ 98/83/EK irányelv 6. cikk (1)–(2) bek.

⁸⁷ Lásd pl. 98/83/EK irányelv 3. cikk (2)–(3) bek., 9. cikk, 15. cikk.

III. *A meghatározó szennyező tevékenységekre vonatkozó szabályozási modell.* E szabályozási modell tipikus képviselői közül két irányelvet emelünk ki: a települési szennyvíz kezeléséről (91/271. számú),⁸⁸ illetve a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről (91/676. számú)⁸⁹ szóló irányelveket.

III.1. *A települési szennyvíz kezeléséről* szóló irányelv egy nagyon komoly költségvonattal együtt járó szabályozást foglal magában.⁹⁰ A háztartási szennyvízből, ipari szennyvízből, illetve csapadékvízből összetevődő települési szennyvíz⁹¹ megfelelő kezelése érdekében az irányelv komoly kötelezettségeket rótt a tagállamokra, hogy meghatározott ún. 'lakosegyenérték'⁹² fölötti agglomerációk esetén települési szennyvízösszegyűjtő rendszereket hozzanak létre, illetve hogy biztosítsák a gyűjtő-rendszerekbe vezetett szennyvizek vízbe történő kibocsátás előtti 'másodlagos kezelését'⁹³ vagy ezzel egyenértékű kezelését.⁹⁴ Az irányelv több tekintetben szigorúbb szabályokat állapít meg az ún. 'érzékeny területnek' tekintett befogadó vizek esetén,⁹⁵ és enyhébb követelményeket az ún. 'kevésbé érzékeny területek' vonatkozásában.⁹⁶ A tagállamoknak az irányelv végrehajtása érdekében programot kell kidolgozniuk.⁹⁷ Számos egyéb fontos előírás⁹⁸ mellett a 91/271/EGK rendelet szintén fontos rendelkezéseket tartalmaz a határon átnyúló vízgyűjtők, hatások vonatkozásában. Ez alapján „ha az egyik tagállam fennhatósága alá eső területen lévő vizekre egy másik tagállam településszennyvíz-kibocsátása kedvezőtlen hatással van, az a tagállam, amelynek vizei érintettek, tájékoztatja a másik tagállamot és a Bizottságot. Az érintett tagállamok, ha kell a Bizottsággal együtt, megszervezik a kérdéses kibocsátás azonosításához és a forrásnál megteendő intézkedések megtételéhez szükséges együttműködést az érintett vizek védelmére annak érdekében, hogy megfeleljenek ezen irányelv rendelkezéseinek.”⁹⁹

⁸⁸ 91/271/EGK tanácsi irányelv (1991. május 21.) a települési szennyvíz kezeléséről.

⁸⁹ 91/676/EGK tanácsi irányelv (1991. december 12.) a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről.

⁹⁰ Magyarországon a 91/271/EGK irányelvnek való megfelelést szolgálja különösen: 220/2004. Korm. rendelet; 25/2002. Korm. rendelet a *Nemzeti Települési Szennyvíz-eltávolítási és -tisztítási Megvalósítási Programról*; 240/2000. Korm. rendelet a *települési szennyvíztisztítás szempontjából érzékeny felszíni vizek és vízgyűjtőterületek kijelöléséről*; 28/2004. KvVM rendelet; stb.

⁹¹ 91/271/EGK irányelv 2. cikk 1. pont.

⁹² 91/271/EGK irányelv 2. cikk 6. pont: „1 LE (lakosegyenérték): szerves, biológiailag lebontható terhelés, amelynek ötnapos biokémiai oxigénigénye (BOI 5) 60 g oxigén/nap”.

⁹³ Ez tipikusan biológiai tisztítást és utóülepítést foglal magában; 91/271/EGK irányelv 2. cikk 8. pont.

⁹⁴ 91/271/EGK irányelv 3–4. cikkek és I. melléklet.

⁹⁵ 91/271/EGK irányelv 5. cikk.

⁹⁶ 91/271/EGK irányelv 6. cikk és a II. melléklet B. pontja.

⁹⁷ 91/271/EGK irányelv 17. cikk.

⁹⁸ 91/271/EGK irányelv 10–12., 14. cikkek.

⁹⁹ 91/271/EGK irányelv 9. cikk.

III.2. A vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló irányelv¹⁰⁰ nagyban összefügg a diffúz forrásokból származó szennyezések kérdéskörével, amely szennyezések egyik fő okát a mezőgazdasági forrásokból származó nitrátok jelentik.¹⁰¹ A 91/676/EGK irányelv alapján a tagállamoknak ki kell jelölniük¹⁰² (ad1) azokat a vizeket, amelyek a szennyezések által érintettek vagy érintettek lehetnek, illetve (ad2) veszélyeztetett területként (azaz *'nitrátérzékeny területként'*) azon földterületeket, amelyek ezen vizekbe szivárogtatják a vizet és hozzájárulnak ezen vizek szennyezéséhez. Ezen kijelölt területek vonatkozásában a tagállamoknak cselekvési programot kell alkotniuk annak érdekében, hogy a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezését csökkentsék, illetve megelőzzék.¹⁰³ Az irányelv által a mezőgazdasági termelők részére kialakított *'helyes mezőgazdasági gyakorlatról'* szóló szabályzat a kölcsönös megfeleltetések részét képezve, számos agrár- és vidékfejlesztési támogatás kötelezően betartandó feltételévé vált.¹⁰⁴ Végezetül ki kell térni arra, hogy a 91/676/EGK rendelet szintén fontos rendelkezéseket tartalmaz a határon átnyúló vízgyűjtők, hatások vonatkozásában, nevezetesen: *„ha bármely, egy tagállam által az 1. bekezdés szerint kijelölt vizet egy másik tagállamból közvetlenül vagy közvetve hozzá folyó vízből származó szennyezés érinti, a tagállam, amelyeknek vize érintett, értesítheti a többi tagállamot és a Bizottságot a tárgyra vonatkozó tényekről. Az érintett tagállamok, ha szükséges, együtt a Bizottsággal, megszervezik a kérdéses források azonosítását és az érintett vizek ezen irányelvvel összhangban levő védelme érdekében megteendő intézkedések megvitatását.”*¹⁰⁵

¹⁰⁰ Magyarországon a 91/676/EGK irányelvnek való megfelelést szolgálja különösen: a 27/2006. Korm. rendelet a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről; az 59/2008. FVM rendelet a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméhez szükséges cselekvési program részletes szabályairól, valamint az adatszolgáltatás és nyilvántartás rendjéről; 43/2007. FVM rendelet a nitrátérzékeny területeknek a MePAR szerinti blokkok szintjén történő közzétételéről; etc.

¹⁰¹ Az Európai Bíróság elé került egyik ügyben brit mezőgazdasági termelők éppen azt vitatták, hogy vajon adott területek túlzott nitrátszintjét nem mezőgazdaságon kívüli források okozzák-e. A mezőgazdasági termelők érvelése szerint a brit kormány negatívan diszkriminálta a mezőgazdasági termelőket, rájuk terhelve a kibocsátáscsökkentéssel járó intézkedések költségeit. Ezzel mintegy a 'szennyező fizet elv' sérelmét hozták fel a gazdálkodók. Az EB azonban nem adott helyt érvelésüknek. C-293/97. sz., *The Queen kontra Secretary of State for the Environment és Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte H.A. Standley és társai és D.G.D. Metson és társai* ügyben 1999. április 29-én hozott ítélet (EBHT 1999., I-02603.), 43–52. pontok.

¹⁰² 91/676/EGK irányelv 3. cikk és I. melléklet. A Magyarországon kijelölt területek listáját és a lista által érintett mezőgazdasági területek vonatkozásában lásd a 27/2006. Korm. rendeletet és a 43/2007. (VI. 1.) FVM rendeletet.

¹⁰³ 91/676/EGK irányelv 1., 5. cikkek és III. melléklet. A magyar cselekvési terv kapcsán lásd az 59/2008. (IV. 29.) FVM rendeletet.

¹⁰⁴ 91/676/EGK irányelv 4. cikk és II. melléklet.

¹⁰⁵ 91/676/EGK irányelv 3. cikk (3) bek.

1.3.4.1. A Víz Keretirányelv

A Víz Keretirányelv az uniós vízvédelmi szabályozás jelentős átalakítását képviseli, melynek hatására – számos korábbi irányelv hatályon kívül helyezésével – az EU komoly előrelépést tett az *integrált vízgazdálkodás* megvalósításának irányába. A Víz Keretirányelv legfontosabb – számos közülük az EU vízvédelmi szabályozásában újdonságként ható¹⁰⁶ – sajátosságait a következőkben foglalhatjuk össze: (a) A már említett integratív – a *hidrológiai ciklus* számos elemére, valamint a *vízhasználat különböző fajtáira* kiterjedő – szemlélet, amelyet *más uniós szakpolitikák* kialakításánál és működtetésénél is figyelembe kell venni. (b) A szabályozás alapját a *vízgyűjtő területek* képezik, vagyis a szabályozás nagymértékben a közvetett szabályozási tárgy sajátosságaira koncentrál, és nem a tagállamok klasszikus adminisztratív egységein alapul.¹⁰⁷ (c) Egy kombinált megközelítést tartalmazva, *szabályozási módszerei* közt megtalálhatók mind az egyes kibocsátásokra (emissziókra) vonatkozó szabályozási modell, mind a vízminőségi előírásokra vonatkozó (immissziós) szabályozási modell eszközei. (d) A minőségi vízvédelem mellett a szabályozásban megjelent a mennyiségi vízvédelem is, felismerve, hogy a *vízvédelem mennyiségi és minőségi oldala* között szoros összefüggések vannak.

A Víz Keretirányelv fő célja¹⁰⁸ a vízi környezet fenntartása és javítása az EU-ban; vagyis lényegében az, hogy a felszíni és felszín alatti víztestek *'jó állapotba'* kerüljenek (fő szabály szerint). A Víz Keretirányelvben a vizekkel kapcsolatban megfogalmazott¹⁰⁹ jó állapot, mint elérendő cél eltérő kategóriákat takar a vizek különböző típusainál, továbbá nem minden víz esetében a jó állapot elérése elvárt, illetve nem minden víz esetében elvárt ugyanazon határidőre. A felszíni vizek esetén az állapot meghatározása során figyelembe veszik az adott víz *ökológiai* (vagyis az adott felszíni vízzel kapcsolatban levő vízi ökoszisztémák szerkezetének és működésének minőségével összefüggő) és *kémiai állapotát*; a felszín alatti vizek esetében a vizsgálat részben más szempontok alapján történik; esetükben a kémiai szemponton túl a víz *mennyiségi állapota* (vagyis az, hogy egy felszín alatti víztestet a közvetlen és közvetett vízkivételek mennyire befolyásolnak) bír jelentőséggel. Alapvető felismerést takar az, hogy a Víz Keretirányelv nem tesz különbséget a felszíni, illetve a felszín alatti víztestek fontossága között, hiszen egy felszín alatti víztest mennyiségi állapota jelentős hatással lehet a felszíni vizek ökológiai minőségére, valamint a felszín alatti víztesttel kapcsolatban levő szárazföldi ökoszisztémákra is.¹¹⁰ A vizek jó állapotát fő szabály szerint 2015-ig kellett volna elérni. Ezen határidőt azonban meghatározott esetekben ki lehet tolni; ezen hosszabbítás végső határideje 2027. Kivételesen pedig, azon víztestek esetében, *„ahol a természeti viszonyok olyanok, hogy a célkitűzések nem érhetők el ezen az időtartamon belül”*, vagyis 2027-ig, a tagállamok

¹⁰⁶ Bell – McGillivray 2008, 594–595.

¹⁰⁷ A Víz Világjelentések értékelése szerint, a Víz Keretirányelv az egyetlen szupranacionális (nemzetek fölötti) vízgazdálkodási rendszer a világon; lásd erről WWAP 2012, 9.

¹⁰⁸ Víz Keretirányelv 1. cikk.

¹⁰⁹ Lásd a Víz Keretirányelv 2. cikkét, továbbá az V., VIII., IX. mellékleteit.

¹¹⁰ Víz Keretirányelv Preambulumának (20) bek.

eltekinthetnek a célkitűzések teljesítése alól.¹¹¹ A tagállamok bizonyos esetekben a Víz Keretirányelv által fő szabályként megkövetelt környezeti célkitűzéseknél kevésbé szigorúakat is megcélozhatnak. Erre olyan víztestek esetén kerülhet sor, amelyek annyira befolyásolt az emberi tevékenység, vagy amelyek természetes állapota olyan, hogy ezeknek a célkitűzéseknek az elérése nem valósítható meg, vagy aránytalanul költséges lenne.¹¹² A Víz Keretirányelvben külön védelmi előírások vonatkoznak a megkülönböztetett védelmet igénylő területekre¹¹³ (az ún. 'védelemre szoruló területekre'), amely területek között szerepelnek az ivóvíz kivételére alkalmas vizek és területeik is.

A jó állapot elérésére való törekvés (bizonyos tagállamok esetén a vizek állapotának fenntartása) tehát egyfajta központi, mondhatni alapcélként jelenik meg, azonban az 1. cikk részletesen kitér ezen alapcél elemeire, részeire.¹¹⁴ A Víz Keretirányelvben foglalt célkitűzések elérésének *tervezési alapegységét* a *vízgyűjtő kerületek* képezik,¹¹⁵ amelynél egy tagországban kisebb egységek (vízgyűjtő, részvízgyűjtő) is létezhetnek. Érdekességképpen: Magyarország – ellentétben a legtöbb EU-tagállammal¹¹⁶ – egyetlen vízgyűjtőkerülethez (Duna) tartozik. Mindezeket túl a tagállamoknak az egy tagállam területénél nagyobb területen fekvő vízgyűjtőket egy *nemzetközi vízgyűjtő kerülethez* kellett rendelniük.¹¹⁷ Erre tekintettel a magyar vízgyűjtő terület a Duna nemzetközi vízgyűjtő kerület részét képezi, és ennek megfelelően a magyar vízgyűjtő-gazdálkodási tervek – mind a 2010 és 2015 közötti *Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv*, mind pedig a 2016 és 2021 közötti *Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv 2015* – kidolgozása szoros együttműködésben történt a többi érintett tagországgal, a munkát a Duna Védelmi Nemzetközi Bizottság (ICPDR) fogta össze. Fontos kiemelni, hogy az ICPDR keretében nem uniós országok is bekapcsolódtak a Duna nemzetközi vízgyűjtő kerületére vonatkozó terv kidolgozásába, s ezzel a Víz Keretirányelv eredményesebb végrehajtásába, azonban számukra a Víz Keretirányelv végrehajtása nem kötelező.¹¹⁸ A *Duna vízgyűjtő kerület szintű tervei* (az első,¹¹⁹ illetve immáron a

¹¹¹ Víz Keretirányelv 4. cikk (1) és (4) bek.

¹¹² Ezen esetben az EU által támasztott további követelményeket lásd a Víz-keretirányelv 4. cikk (5) bek.-ben.

¹¹³ Lásd Víz Keretirányelv 4. cikk (1) c) pont, 6–7. cikk, IV. melléklet.

¹¹⁴ Víz Keretirányelv 1. cikk.

¹¹⁵ Víz Keretirányelv 2. cikk.

¹¹⁶ *Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv*, 3.

¹¹⁷ Víz Keretirányelv 3. cikk (3) bek.

¹¹⁸ ICPDR 2009, 1.

¹¹⁹ ICPDR 2009. Pusztán érdekességképpen térünk ki arra, hogy a munka hihetetlen mennyiségére tekintettel az ICPDR-tárgyalások nem foglalkozhattak minden határon átnyúló vízáadó kérdésével. Jól példázza ezt a 95 határon átnyúló felszín alatti vízáadóknak esete, amelyeknek csak mintegy negyedét minősítették európai jelentőségűnek: „95 felszín alatti víztest határos valamely szomszédos országgal, ezek közül 40 víztestet tekintenek határral osztott víztestnek a [kétoldalú megállapodások alapján létrejött] Határvízi Bizottságok megállapodásai szerint. A Duna Bizottság 7 víztest csoporttal (Duna szinten jelentős, vagy 4000 km² nagyobb) foglalkozik, amely 28 felszín alatti víztestet tartalmaz.” *Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv*, 46. Ez a szám (7 víztest) annyiban figyelemre méltó, hogy

második¹²⁰) a tagállamok nemzeti terveire támaszkodva készültek el, ennek megfelelően adataik az érintett országok nemzeti adatbázisain alapulnak. Az egyes uniós tagállamoknak pedig e nemzetközi tervezési egységeket és azok terveit alapul véve, először 2009-ig, legutóbb pedig 2015-ig kellett közzétenniük a vízgyűjtő-gazdálkodási terveiket (mely terveket ezt követően hat év múlva kell felülvizsgálni és korszerűsíteni).¹²¹

A Víz Keretirányelv által megkövetelt cél elérése érdekében a tagállamoknak *intézkedési programot* kell alkotniuk.¹²² Az intézkedési programokat (a vízgyűjtő-gazdálkodási terveket) a Víz Keretirányelv hatálybalépését (2000. december 22.) követő kilenc éven belül kellett kidolgozniuk, és minden intézkedést (melyek két alapvető csoportja: az alapintézkedés és a kiegészítő intézkedés) át kellett ültetni a gyakorlatba legkésőbb az irányelv hatálybalépését követő 12 éven belül; hatévente pedig az intézkedési programokat felül kell vizsgálni.¹²³ A Víz Keretirányelv tagállami végrehajtását az Európai Bizottság is vizsgálja.

1.3.5. A víz mint környezeti elem hazai jogi védelme

A magyar jogban a vizek védelmével kapcsolatban számos jogszabály tartalmaz rendelkezéseket, amelyek közül az alábbiakat tartjuk szükségesnek kiemelni, előljáróban megjegyezve azt, hogy a fentebb már ismertetett – magyar jogba is átültetésre került – uniós irányelvek hazai szabályozóira jelen részben már nem térünk ki.

I. Az Alkotmányt 2012. január 1. napjával felváltó *Alaptörvény*, azon túl, hogy – lényegében – átvette a korábbi környezethez való jogról szóló szabályozást (XX. és XXI. cikkek), „*több tekintetben további érdemi eredményeket tartalmaz, illetve előremutató rendelkezéseivel lehetőséget teremt a tényleges előremozduláshoz, fejlődéshez*”.¹²⁴ Ezen új szabályok között az Alaptörvény több vízzel kapcsolatos rendelkezést is megfogalmazott. Egyrészt az Alaptörvény P) cikke értelmében „*a természeti erőforrások, különösen... a vízkészlet... a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége*”. A másik expressis verbis vízre vonatkozó jogszabályhely az Alaptörvény XX. cikkének (2) bekezdése, amely alapján Magyarország a testi és lelki egészséghez való jog érvényesülését több más mellett „*az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával... segíti elő*”. Az Alaptörvény ezen XX. cikke,

---

összességében pedig mindösszesen 11 felszín alatti víztest van, amelyet a Duna vízgyűjtő kerület szintű tervei az egész vízgyűjtő szempontjából jelentősnek tekintenek, lásd ICPDR 2009, 2.; és ICPDR 2015, viii.

¹²⁰ ICPDR 2015.

¹²¹ Lásd a Víz Keretirányelv 3. cikk (1) bek.-ét, 13. cikkét, továbbá a VII. mellékletét a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek tartalmáról.

¹²² Víz Keretirányelv 11. cikk és VI. melléklet. A magyar intézkedésekről lásd: *Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv*, 271–374., *Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv 2015*, 1330–1343.

¹²³ Víz Keretirányelv 11. cikk (7)–(8) bek.

¹²⁴ Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosának (JNO) 258/2011. sz. állásfoglalása az *új Alaptörvény környezetvédelmi és fenntarthatósági rendelkezéseiből eredő állami felelősségről*, 3.

ekképpen fontos utalást tartalmaz a (tágabb értelemben vett) vízhez való jogra, mintegy állami feladatként nevesítve az ivóvízhez való hozzáférés biztosítását.¹²⁵

II. A környezet védelmének általános szabályairól szóló törvényben (Kvt.) a víz, „*mint alapvető életfeltétel és korlátozottan előforduló erőforrás*” kerül nevesítésre.¹²⁶

A Kvt. az *integratív szemlélet* jegyében egységben kezeli a vizet más környezeti elemekkel, amikor előírja, hogy „*minden környezeti elemet önmagában, a többi környezeti elemmel alkotott egységben és az egymással való kölcsönhatás figyelembevételével kell védeni. Igénybevételüket és terhelésüket ennek megfelelően kell szabályozni*”; illetve mikor felhív rá, hogy „*valamely környezeti elem igénybevételének, illetve terhelésének megelőzése, csökkentése vagy megszüntetése céljából nem engedhető meg más környezeti elem károsítása, szennyezése*”.¹²⁷

A szabályozás egyik fontos jellemzője, hogy a Kvt. *előírásai nagyon általánosak*. Ebből következően (a) a végrehajthatóságuk érdekében további jogszabályi szabályozást igényelnek, (b) inkább a más végrehajtási jogszabályok által követendő védelmi szint meghatározása szempontjából bírnak jelentőséggel, (c) egyes engedélyezési eljárásokban lehet még szerepük.

Mindezekre figyelemmel a Kvt. egyes előírásai közül a következők emelhetők ki:¹²⁸ (a) A vizek természetes hozamát, *lefolyását, áramlási viszonyait, medrét és partját* csak a *vízparti élővilág* megfelelő arányainak megtartásával és működőképességük biztosításával szabad megváltoztatni úgy, hogy az a környezeti célkitűzések teljesítését nem veszélyeztetheti. (b) A környezet igénybevételét és használatát úgy kell megszervezni és végezni, hogy a vizek állapotára vonatkozó környezeti célkitűzések teljesüljenek (több azonos tárgyú környezeti célkitűzést szolgáló követelmény esetén, a *legszigorúbbat kell alkalmazni*). (c) A víz kitermelésének és felhasználásának feltételeit vízkészlettípusonként a területi adottságoknak megfelelően, *igénybevételi határérték* figyelembevételével kell megállapítani. (d) Az ivóvízellátást biztosító, az ásvány- és gyógyvízhasznosítást szolgáló, a természet védelme szempontjából jelentős, az üdülési, sportolási és terápiás hasznosításra kijelölt *vízkészleteket fokozott védelemben* kell részesíteni. (e) A vizek igénybevétele, terhelése, a vizekbe használt és szennyvizek bevezetése – megfelelő kezelést követően – csak olyan módon történhet, amely a *természetes folyamatokat és a vizek mennyiségi, minőségi megújulását* nem veszélyezteti. (f) A *kitermelt víz felhasználásáról* gondoskodni kell; a kitermelést és a használt víznek a *vizekbe történő visszavezetését*, valamint a vizek átvezetését úgy kell végezni, hogy a vízáadó és -befogadó közeg készleteit, minőségét és élővilágát kedvezőtlenül ne változtassa meg, öntisztulását ne veszélyeztesse.

III. A vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény (Vgtv.). A vízkészletekkel való gazdálkodás körében a Vgtv. számos – a mennyiségi és minőségi vízvédelem

¹²⁵ Erről részleteiben lásd Szilágyi 2018, 259–271.

¹²⁶ Kvt. 19. § (1) bek.

¹²⁷ Kvt. 13. § (1), (3) bek.

¹²⁸ Kvt. 18–21. §.

aspektusait érintő – szabályt tartalmaz. Ezek között több *általános előírást* is megfogalmaz, így például:¹²⁹ (a) Az ivóvízellátást, az ásvány- és gyógyvízhasznosítást szolgáló vagy erre kijelölt vizeket a vízkivétel védőidomainak, védőterületének külön jogszabályban meghatározott mértékű kijelölésével és fenntartásával fokozott védelemben és biztonságban kell tartani (*vízbázisvédelem*). (b) A távlati ivóvízbázis vagy az elvi vízjogi engedéllyel már lekötött vízkészlet védelme érdekében a vízügyi hatóság a Vgtv. alapján, külön jogszabály szerinti *tulajdoni és használati korlátozást* rendelhet el. (c) Aki a vízkészlet hasznosítására jogot szerzett, köteles a hasznosításba vont vízkészletet – a hasznosítás mértékének arányában – *biztonságban tartani*, továbbá gondoskodni a szennyvizek összegyűjtéséről, elvezetéséről, kezeléséről és a környezetvédelmi előírásoknak megfelelő elhelyezéséről. (d) Aki a szennyvízelvezető és -tisztító közműbe a meghatározott mértéket meghaladó károsító anyagot bocsát be, *csatornabírságot* köteles fizetni. (e) A *felszín alatti vizet* csak olyan mértékben szabad igénybe venni, hogy a vízkivétel és a vízutánpótlás egyensúlya minőségi károsodás nélkül megmaradjon, és teljesüljenek a vizek jó állapotára vonatkozó célkitűzések elérését biztosító követelmények. A vízigények a felhasználható vízkészlet mennyiségi és minőségi védelmére is tekintettel elsősorban a vízhasználat céljára *még le nem kötött vízkészletből* elégíthetők ki. (f) Az árpolitika kialakítása során érvényesíteni kell a vízszolgáltatások, a vízigénybevétel céljától függő *költségek megtérülésének elvét* (megkülönböztetve legalább a háztartási, ipari, mezőgazdasági igényeket), figyelembe véve a környezet- és vízkészlet-védelemmel összefüggő költségeket, a *szennyező fizet elvet*. Az árak megállapítása során figyelemmel kell lenni a megtérülés társadalmi, környezeti és gazdasági hatásaira. A Vgtv. ezen általános előírásait több végrehajtási jogszabály is pontosítja (lásd alább).

A Vgtv. egyik fontos előírása, hogy meghatározza *vízigények kielégítésének a sorrendjét*: (a) létfenntartási ivó- és közegészségügyi, katasztrófaelhárítási, (b) gyógyászati, valamint a lakosság ellátását közvetlenül szolgáló termelő- és szolgáltató tevékenységgel járó, (c) állattartási, haltermelési, (d) természetvédelmi, (e) öntözési, (f) gazdasági, (g) egyéb (így például sport, rekreációs, üdülési, fürdési, idegenforgalmi célú) vízhasználat. Ha a felhasználható vízmennyiség természeti vagy egyéb elháríthatatlan okból csökken, a vízhasználat – a létfenntartási vízhasználat kivételével – a *vízhasználati korlátozás sorrendjében* (ami kielégítési sorrend fordítottja) kártalanítás nélkül korlátozható, szüneteltethető, vagy a biztonsági követelmények megtartása mellett megszüntethető.¹³⁰

A környezet- és vízkészletvédelem szempontjából egyaránt fontosak a *vízkészletjárulékkal* kapcsolatos rendelkezések, amelyek alapján a vízhasználó (aki vízjogi engedély alapján vízhasználatot gyakorol vagy vízjogi engedélyben vízkészletet köt le) a vízjogi létesítési, üzemeltetési engedélyben lekötött vagy engedély nélkül felhasznált, az üzemi fogyasztó (aki ivóvizet szolgáltató közműről a saját gazdasági célú vízhasználatához településenként évi 10 000 m³-nél nagyobb

¹²⁹ Vgtv. 14. § (2)–(5) bek., 15. § (1)–(2), (7) bek.

¹³⁰ Vgtv. 15. § (4)–(6) bek.

vízmennyiséget használ fel) a ténylegesen igénybe vett vízmennyiség után vízkészletjárulékot köteles fizetni.¹³¹

A Vgtv. és a kapcsolódó jogszabályok¹³² részletesen szabályozzák a *vízjogi engedélyezés* szabályait. A vízjogi engedélyeknek négy főbb típusa van:¹³³ (a) Az *elvi vízjogi engedély* a vízjogi engedélyezési kötelezettség alá tartozó vízhasználat, vízi munka és vízi létesítmény műszaki tervezéséhez kapcsolódik. (b) *Vízjogi létesítési engedély* szükséges a vízimunka elvégzéséhez, a vízilétesítmény megépítéséhez, átalakításához. (c) *Vízjogi üzemeltetési engedély* a vízhasználat gyakorlásához, illetve a vízi létesítmény használatbeviteléhez, üzemeltetéséhez szükséges. (d) *Megszüntetési engedély* szükséges a vízi létesítmény megszüntetéséhez. Új vízjogi engedély csak abban az esetben adható ki, ha az engedélyesek számára az engedélyben meghatározott vízmennyiség biztosítható. Ha a vízi munka elvégzése, illetve a vízi létesítmény megépítése vagy átalakítása jogerős hatósági engedély nélkül, vagy a jogerős hatósági engedélytől eltérően történt, a létesítő részére az üzemeltetési engedély kiadása megtagadható.¹³⁴

A vízvédelem magas szintű védelmét garantálja a szabály, amely értelmében, ha a vizek mennyiségi védelme, a vizek kártételeinek elhárítása, a károk megelőzése vagy a jogszerűen gyakorolt vízhasználat azt egyébként szükségessé teszi, a vízügyi hatóság a vízhasználót, vagy azt, aki a vízviszonyokba jogellenesen beavatkozott, a káros, illetve a károsodás veszélyével fenyegető *állapot megszüntetésére, a szükséges vízi munka elvégzésére vagy meghatározott módon történő gyakorlására kötelezheti*. A vízügyi hatóság a jogszabályban, hatósági határozatban vagy közvetlenül alkalmazandó közösségi jogi aktusban szereplő vízgazdálkodási előírást megszegő személlyel szemben *vízgazdálkodási bírságot* szabhat ki.¹³⁵

IV. Az európai uniós irányelvek, illetve a magyar törvények végrehajtására számos jogszabály született. A vízvédelem rendszerének alapintézményeit ezek közül három jogszabályon keresztül kíséreljük meg bemutatni, más – jelen pontban nem részletezett – jogszabályok kapcsán pedig utalunk arra, hogy az uniós jog elemzésénél többük szabályozási kérdéskörét már elemeztük.

IV.1. A *felszíni vizek minősége védelmének szabályairól* szóló 220/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet a Kvt. és a Vgtv. felhatalmazása alapján került elfogadásra, és a Víz Keretirányelvben foglalt célok végrehajtásának egyik fontos normája. Mindezek alapján a 220/2004. Korm. rendeletben megtalálhatjuk mind a vízminőség javításának (vagyis a *felszíni víz jó állapotának elérését* célzó), mind a további állapotromlás megelőzésének (például a különböző, a vizekre, illetve a kibocsátásokra egyaránt

¹³¹ Vgtv. 15/A §. Mindez nem tévesztendő össze a mezőgazdasági vízszolgáltatási díjjal; lásd: Vgtv. 15/F. § és 115/2014. Korm. rendelet.

¹³² Lásd például a 72/1996. (V. 22.) Korm. rendeletet.

¹³³ Vgtv. 28/A. §.

¹³⁴ Vgtv. 29. § (3)–(4) bek.

¹³⁵ Vgtv. 29. § (3) bek., 32., 32/A. §.

vonatkozó határértékeken¹³⁶ alapuló engedélyezési rendszer), mind a már bekövetkezett negatív hatások elhárításának (kármentesítés) eszközeit.

IV.1.1. *Megelőzés. A megelőzés érdekében* (a) a használt, illetve szennyvizet közvetlenül (vagyis további tisztítás nélkül) vagy közvetve (vagyis közcatornán vagy közös üzemi csatornán keresztül) felszíni vízbe kibocsátó létesítmény létesítéséhez (bővítéséhez, illetve fejlesztéséhez) valamint a működésének megkezdéséhez és működtetéséhez, a létesítményt engedélyező hatóságok engedélye szükséges.¹³⁷ (b) Tílos vízterhelést okozó új létesítményt telepíteni, ha a befogadó mértékadó vízszennyezettsége már meghaladja vagy a tervezett létesítmény szennyezőanyag-kibocsátásának hatására várhatóan meghaladhatja a vízszennyezettségi határértéket.¹³⁸ A kibocsátási határértékeket a vonatkozó miniszteri rendeletben¹³⁹ meghatározott vízszennyezettségi határértékek figyelembevételével kell meghatározni.¹⁴⁰ A kibocsátási határértéket a kibocsátó számára a vízvédelmi hatóság engedélyben állapítja meg.¹⁴¹ (c) Az a személy (kibocsátó), aki tevékenysége során szennyvizet vagy használt vizet közvetlenül vagy közvetve felszíni vízbe, annak medrébe (azaz befogadóba) vezet, köteles a keletkezett szenny- vagy használt vizet az engedélyben előírt kibocsátási határértékre megtisztítani vagy megtisztíttatni.¹⁴²

IV.1.2. *Ellenőrzés és szankciók.* A szennyvízkibocsátásokat a vízvédelmi hatóság, a közcatornába bocsátás esetén a vízvédelmi hatóság és a szolgáltató ellenőrizheti. A 220/2004. Korm. rendeletben meghatározott kibocsátók (hatóság által jóváhagyott terv alapján) mindemellett önellenőrzésre kötelezettek.¹⁴³ (b) Amennyiben a kibocsátott szennyvíz veszélyezteti vagy korlátozza a felszíni vízből kivett víz használatát, vagy károsan szennyezi a közcatornát, veszélyezteti a szennyvíztisztító működését, illetve tisztítási hatékonyságát a vízvédelmi hatóság a kibocsátót határozatban kötelezi a szennyvízkibocsátás korlátozására vagy leállítására (objektív következmény, a víz

¹³⁶ A felszíni víz jó állapotának elérése érdekében a vízszennyező anyagok tekintetében megállapított környezeti célkitűzéseket, valamint a (víz kémiai állapotához kötődő) környezetminőségi és a (víz ökológiai állapotához kötődő) vízminőségi határértékeket (együtt: vízszennyezettségi határérték), továbbá a kibocsátási határértékeket a tevékenység és létesítmény tervezésénél figyelembe kell venni, valamint a megvalósítás és működtetés során be kell tartani; 220/2004. Korm. rendelet 9. § (3) bek. Az egyes fogalmak tekintetében lásd a 3. § 5. (környezeti célkitűzés), 9. (környezetminőségi határérték), 26. (kibocsátási határérték), 44. (vízminőségi határérték) pontjait.

¹³⁷ 220/2004. Korm. rendelet 5. § (2) bek.; valamint 3. § 21. (közvetlen bevezetés), 22. (közvetett bevezetés), 33. (közös üzemi csatorna) pontok.

¹³⁸ 220/2004. Korm. rendelet 10. § (2) bek.

¹³⁹ 28/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet a vízszennyező anyagok kibocsátásaira vonatkozó határértékekről és alkalmazásuk egyes szabályairól.

¹⁴⁰ 220/2004. Korm. rendelet 14/A. §.

¹⁴¹ 220/2004. Korm. rendelet 18. § (1) bek.

¹⁴² 220/2004. Korm. rendelet 3. § 6., 19. pontok; 9. § (1) bek.

¹⁴³ 220/2004. Korm. rendelet 27. § (1)–(2) bek., 28. § (1)–(2) bek.

mint környezeti elem védelme céljából).¹⁴⁴ (c) A jogszabályban foglaltak megsértésének (jogellenességen alapuló) szankcióját képezik a csatornabírság (speciális kibocsátási határérték, ún. küszöbérték fölötti közcsatornába bocsátás esetén), a vízszennyezési bírság (kibocsátási határértéket meghaladó mértékű felszíni vízbe történő közvetlen bevezetés vagy közcsatornának nem minősülő, ún. közös üzemi csatornába vezetés esetén), valamint a vízvédelmi bírság (bejelentési, engedélyezési stb. kötelezettség elmulasztása esetén).¹⁴⁵ (d) Egyéb jogkövetkezményként a vízvédelmi hatóság a szennyező tevékenységet részben vagy egészében korlátozhatja, felfüggesztheti, megtilthatja.¹⁴⁶

IV.1.3. *Kármentesítés.* A vízvédelmi hatóság a felszíni víz jelentősen kedvezőtlen állapotának valószínűségéről birtokába került adat, információ alapján vizsgálatot folytat le.¹⁴⁷ A kivizsgálás alapján a vízvédelmi hatóság szükség szerint (a) megteszi az intézkedéseket a környezetvédelmi felülvizsgálat elvégzése érdekében; (b) dönt a kármentesítés elrendeléséről; (c) a vízvédelmi hatóság a kivizsgálás során, valamint a kármentesítés bármely szakaszában azonnali beavatkozást igénylő környezetkárosodás esetén a szükséges környezetvédelmi megelőző és kárelhárítással összefüggő, a vonatkozó kormányrendelet¹⁴⁸ szerinti intézkedésről rendelkezhet.¹⁴⁹ A kármentesítés végrehajtására kötelezett a vízvédelmi hatóság által meghatározott adatot, információt a vízvédelmi hatóság rendelkezésére bocsátja. A kármentesítés szakaszai: a tényfeltárás, a beavatkozás, valamint a mindezek során folytatott monitoring. A kármentesítés bármely szakasza a kármentesítés lezárásáig szükség szerint elrendelhető, illetve megismételhető.¹⁵⁰

IV.2. *A felszín alatti vizek védelméről* szóló 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet a Kvt. felhatalmazása alapján került elfogadásra, összhangban a Vgtv.-vel. A felszín alatti vizek védelme, számos szabályozási előzmény ellenére is, lényegében meglehetősen új területe a vízvédelmi jognak.¹⁵¹ A 219/2004. Korm. rendelet – illeszkedve a Víz Keretirányelv által támasztott követelmények rendszerébe – alapvető célkitűzésként határozza meg: a Kvt.-ben meghatározott időpontig el kell

¹⁴⁴ A települési szennyvíztisztító telepek, a közszolgáltatást végző, létfenntartási, közegészségügyi, közoktatási és tűz- és katasztrófavédelmi feladatokat ellátó intézmények kivételével; 220/2004. Korm. rendelet 14. § (5) bek.

¹⁴⁵ Aki rendkívüli szennyezést okoz, rendkívüli vízszennyezési vagy csatornabírságot köteles fizetni. 220/2004. Korm. rendelet 31., 35., 36. §.

¹⁴⁶ 220/2004. Korm. rendelet 37. §.

¹⁴⁷ 220/2004. Korm. rendelet 39/A. § (1) bek.

¹⁴⁸ 90/2007. (IV. 26.) Korm. rendelet a környezetkárosodás megelőzésének és elhárításának rendjéről.

¹⁴⁹ 220/2004. Korm. rendelet 39/A. § (3)–(4) bek.

¹⁵⁰ 220/2004. Korm. rendelet 39/B. § (1)–(3) bek.

¹⁵¹ Lásd még a 219/2004. Korm. rendelet által hatályon kívül helyezett, a *felszín alatti vizek minőségét érintő tevékenységekkel összefüggő egyes feladatokról* szóló 33/2000. (III. 17.) Korm. rendeletet. A témáról lásd Szűcs – Ilyés 2019, 299–311. és Csirszki 2020, 137–141.

érni, hogy a felszín alatti víztestek állapota feleljen meg a jó állapot, azaz a jó mennyiségi és minőségi állapot követelményeinek.¹⁵²

IV.2.1. *Megelőzés.* A felszín alatti vizek szempontjából, a 219/2004. Korm. rendeletben található konkrét tiltások¹⁵³ mellett (illetve azok kiegészítéseként), szintén nagy jelentősége van a *vizek minőségi*¹⁵⁴ és *mennyiségi*¹⁵⁵ *védelmére* is kiterjedő, különböző határértékeket (igénybevételi,¹⁵⁶ kibocsátási,¹⁵⁷ szennyezettségi,¹⁵⁸ kármentesítési célállapot határérték¹⁵⁹) alkalmazó engedélyezési rendszernek, amely engedélyezési rendszer több ponton is kapcsolódik a vizek használatán túlmutató *általános környezetvédelmi engedélyezési rendszerhez*¹⁶⁰ (környezetvédelmi engedély, egységes környezethasználati engedély stb.).

IV.2.2. *Kármentesítés.* A 219/2004. Korm. rendelet másik fajsúlyos jogintézménye a felszíni vizek kapcsán már taglalt kármentesítés. A kármentesítés kötelezettje lehet az adott tevékenység folytatója (a felelős), illetve az állam is. Utóbbi esetkör kapcsán bír nagy jelentőséggel az Országos Környezeti Kármentesítési Program.¹⁶¹ A pontszerű szennyezőforráshoz tartozó tartós környezeti károsodás tényfeltárását követően a környezetvédelmi hatóság a tényfeltárás eredménye alapján határozatot hoz, és azt a vázrajzzal együtt megküldi az illetékes, első fokon eljáró ingatlanügyi hatóságnak a tartós környezetkárosodás tényének feljegyzése végett.¹⁶²

¹⁵² 219/2004. Korm. rendelet 4. § (1) bek. A felszín alatti víztestek kijelöléséről, felülvizsgálatáról és állapotának figyelemmel kíséréséről a vízgazdálkodásért felelős miniszter a vízügyi igazgatóságok és a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat bevonásával gondoskodik; 219/2004. Korm. rendelet 5. § (3) bek.

¹⁵³ Így például: (a) Tilos az 1. számú melléklet szerinti szennyező anyagnak, illetve az ilyen anyagot tartalmazó, vagy lebomlásuk esetén ilyen anyag keletkezéséhez vezető anyagnak a felszín alatti vízbe történő közvetlen bevezetése; a felszín alatti vízbe veszélyes anyagok közvetett bevezetése; 219/2004. Korm. rendelet 10. § (2) bek. (b) Főszabályként tilos szennyező anyagnak mélyinjektálással történő elhelyezése vagy bármilyen módon történő mélybesajtolása; 219/2004. Korm. rendelet 11. § (1) bek.

¹⁵⁴ 219/2004. Korm. rendelet 6. § (1)–(2) bek.

¹⁵⁵ Nem ivóvízminőségű vízigény kielégítésére jó minőségű felszín alatti víz vízkivétele csak akkor engedhető meg, ha a vízigény felszíni vízből történő kielégítése a költség-haszon elemzés eredménye szerinti aránytalanul magas költség, illetve a természeti viszonyok miatt nem valósítható meg. 219/2004. Korm. rendelet 12. § (2) bek.

¹⁵⁶ 219/2004. Korm. rendelet 12. § (3) bek.; 3. § 6. pont (igénybevételi határérték).

¹⁵⁷ 219/2004. Korm. rendelet 14. § (1) bek.

¹⁵⁸ 219/2004. Korm. rendelet 14. § (1) bek.; 3. § 3. pont (szennyezettségi), 5. pont (egyedi szennyezettségi határérték); lásd továbbá a 6/2009. KvVM-EüM-FVM együttes rendeletet.

¹⁵⁹ 219/2004. Korm. rendelet 14. § (1) bek.; 3. § 4. pont (kármentesítési célállapot határérték).

¹⁶⁰ Lásd például: 219/2004. Korm. rendelet 13. § (1), (8) bek., 15. § (1) bek.

¹⁶¹ 219/2004. Korm. rendelet 19. § (1)–(2), (9) bek., 20. § (2) bek.; lásd továbbá a 90/2007. (IV. 26.) Korm. rendeletet.

¹⁶² Tartós környezetkárosodásnak minősül, ha a rendelet hatálya alá tartozó tevékenység olyan károsodást okozott a földtani közegben, illetve a felszín alatti vízben, amely a természeti folyamatok vagy beavatkozás révén a tényfeltárási záródokumentáció elfogadásától számított öt éven belül sem csökken a kármentesítési célállapot határérték alá; a tartós környezetkárosodás fennállását a környezetvédelmi hatóság a vízvédelmi hatóság

IV.2.3. *Szankciók.* A felszín alatti vizet veszélyeztető, felszín alatti vizet, a földtani közeget szennyező, károsító környezethasználat gyakorlását a hatóság – a környezeti kockázat, valamint az emberi egészség veszélyeztetésének mértékétől függően – korlátozza, felfüggeszti, vagy megtiltja, vagy a szükséges intézkedéseket az erre hatáskörrel rendelkező szervnél kezdeményezi.¹⁶³ Mindezen túl felszínalattívíz-védelmi bírságot köteles fizetni a tevékenységet folytató (a) a szennyező anyagok felszín alatti vízbe történő bevezetésére, illetve szennyező anyagok mélyinjektálására vonatkozó szabályok megszegése, (b) végleges kármentesítési beavatkozásra vonatkozó határozat végre nem hajtása, (c) a jogszabályban, illetve hatósági kötelezésben előírt adatszolgáltatási, bejelentési kötelezettség teljesítésének elmulasztása miatt.¹⁶⁴

IV.3. A vízvédelem fontos kérdéskörét jelenti a vízbázisok védelme. A magyar jogrendszer ezen elemét képező, a *vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízellátási létesítmények védelméről* szóló 123/1997. (VII. 18.) Korm. rendelet a Vgtv. felhatalmazása alapján került elfogadásra. A rendelet hatálya az ivóvíz minőségű vízigények kielégítését, az ásvány- és gyógyvízhasznosítást szolgáló, (igénybe vett, lekötött vagy távlati hasznosítás érdekében kijelölt) *vízbázisokra*, továbbá az ilyen felhasználású víz kezelését, tárolását, elosztását szolgáló *vízi létesítményekre* terjed ki.¹⁶⁵

IV.3.1. *A védelem intézményei.* A védelem különbözőképpen valósul meg az egyes vízbázisok, ill. a vízi létesítmények esetén:¹⁶⁶ (a) *felszín alatti vízbázisnál* a védelem védőidom, védőterület¹⁶⁷ (ezeken belül belső, külső, valamint hidrogeológiai védőövezet¹⁶⁸);

---

bevonásával meghatározott időközönként ellenőrzi és az ellenőrzés eredménye alapján a környezetvédelmi hatóság intézkedhet a tartós környezetkárosodás tényének ingatlan-nyilvántartásból való törléséről; 219/2004. Korm. rendelet 33. § (1)–(2), (5)–(6) bek.

¹⁶³ 219/2004. Korm. rendelet 15. § (7) bek.

¹⁶⁴ 219/2004. Korm. rendelet 36. § (1) bek.

¹⁶⁵ *Közcélú vízellátási létesítmény* létesítéséhez, üzemeltetéséhez a védőidomot, a védőterületet, a védősávot kell kijelölni; *saját célú vízellátási létesítmény* esetén a védőidom, a védőterület, a védősáv kijelölhető; 123/1997. Korm. rendelet 1. § (1), (3)–(4) bek.

¹⁶⁶ 123/1997. Korm. rendelet 2. § (1), (3) bek.

¹⁶⁷ *Védőidom:* az üzemelő vagy tervezett vízkivételi műveket (berendezéseket) körülvevő *felszín alatti térrész*, amelyet a vízkivétel (ivó-, ásvány- vagy gyógyvíz) – mennyiségi, minőségi – védelme érdekében a környezeténél fokozottabb biztonságban kell tartani. *Védőterület:* hasonlít a védőidomra csak: (a) ez a felszíni területre vonatkozik; (b) illetve bár a védőterület is általában körülveszi a vízkivételi műveket, de egyes esetekben azoktól elszakadva is megjelenhet; 123/1997. Korm. rendelet 1. sz. melléklet 3–4. pont.

¹⁶⁸ *Védőövezet(ek):* a védőterület, védőidom részeit alkotó terület(ek), idom(ok), ahol a veszélyeztetés mértékétől függő korlátozások, tilalmak, illetőleg rendszeres mérési és megfigyelési kötelezettségek rendelhetők el; 123/1997. Korm. rendelet 1. sz. melléklet 6. pont. A felszín alatti vízbázisok esetén a (a) *belső védőidom, védőövezet rendeltetése:* a vízkivételi mű, valamint a vízkészlet közvetlen védelme a szennyeződéstől és a megromlásától; (b) *külső védőidom, védőövezet rendeltetése:* a le nem bomló, továbbá a bakteriális és egyéb lebomló szennyező anyagok elleni védelem; (c) *hidrogeológiai védőidom, védőövezet rendeltetése:* a le nem bomló szennyező anyagok elleni védelem, amelyet

(b) *felszíni vízkivétel*¹⁶⁹ esetén védőterület (ezen belül belső, külső és hidrológiai védőövezet); (c) a kivett víz kezelését, tárolását, elosztását szolgáló *vízi létesítmény* esetén védőterület, illetve védősáv¹⁷⁰ meghatározását, kijelölését, kialakítását és fenntartását jelenti. A védőövezetek határait a hidrológiai, hidrogeológiai adottságok, továbbá a 123/1997. Korm. rendelet 2., illetőleg 3. számú mellékletében foglaltak alapján kell meghatározni.¹⁷¹ A védőidomot, védőterületet és védősávot a védett vagy védeni tervezett vízbázis, vízi létesítmény megvalósítására, a vízhasználat gyakorlásának engedélyezésére hatáskörrel rendelkező *vízügyi hatóság jelöli ki*.¹⁷²

IV.3.2. *Tartalmi előírások.* (a) Az egyes védőidomokban, védőterületeken olyan tevékenység végezhető, amely a kitermelés előtt álló vagy a már kitermelt víz minőségét, mennyiségét, valamint a vízkitermelési folyamatot nem veszélyezteti.¹⁷³ (b) A belső védőidomban és védőövezet területén csak a vízkivétel létesítményei és olyan más létesítmények helyezhetők el, melyek a vízkivételhez csatlakozó vízellátó rendszer üzemi céljait szolgálják.¹⁷⁴ (c) A felszín alatti vízbázisok külső védőövezetén és védőidomában olyan tevékenység végzése, létesítmény elhelyezése, melynek jelenléte vagy üzemeltetése következtében csökkenhet a vízkészlet természetes védettsége, illetőleg a vízbe szennyező anyag, illetve élőlény kerülhet, tilos.¹⁷⁵ (d) Ha a védőterület, védőidom kialakítása érdekében a tulajdoni és használati korlátozások mellett vagy azokon túlmenően a védőterületen már meglévő épületek, illetőleg más építmények eltávolítása, áthelyezése, átalakítása szükséges, ezt a védőidomot, védőterületet kijelölő hatóság külön megkeresése alapján a hatáskörrel rendelkező közigazgatási szerv rendeli el.¹⁷⁶ (e) A védett közcélú vízi létesítmény belső védőövezetére eső ingatlanrészt az állam vagy az önkormányzat adásvétel vagy kisajátítás útján köteles megszerezni. A közcélú vízi létesítmény belső védőövezetére eső ingatlan esetén a vételi ajánlatot a védett közcélú vízi létesítmény üzemeltetője teszi meg, illetve az adásvétel megghiúsulása esetén kezdeményezi a kisajátítási eljárás megindítását. Az adásvétellel vagy kisajátítással megszerzett ingatlan – a közcélú

---

vagy a vízkivétel teljes utánpótlódási területére (vízgyűjtőjére) vagy meghatározott részére kell kijelölni; 123/1997. Korm. rendelet 3. § (1) bek. A belső védőövezet kialakítása minden esetben kötelező; a külső védőövezetet és a hidrogeológiai védőövezet 'A' és 'B' védőzónáit akkor kell kijelölni, ha az adott védőidomnak van metszete a felszínen; 123/1997. Korm. rendelet 3. § (3)–(4) bek.

¹⁶⁹ Az ivóvízkivételre használt, vagy az ivóvízbázisnak kijelölt felszíni vizek védettségéről lásd még a 6/2002. KvVM rendeletet. A rendelet 6. sz. melléklete 17 felszíni ivóvízbázist nevesít is, lásd még a 6/2002. KvVM rendelet 4–6. §-ait.

¹⁷⁰ *Védősáv:* a víz tározását, kezelését, szállítását szolgáló művek védelméhez szükséges meghatározott szélességű terület, amelyet a környezeténél fokozottabb biztonságban kell tartani, és az ennek érdekében szükséges korlátozásokkal (tilalmakkal) hasznosítható; 123/1997. Korm. rendelet 1. sz. melléklet 5. pont.

¹⁷¹ 123/1997. Korm. rendelet 2. § (5) bek.

¹⁷² 123/1997. Korm. rendelet 8. § (1) bek.

¹⁷³ 123/1997. Korm. rendelet 10. §.

¹⁷⁴ 123/1997. Korm. rendelet 11. § (1) bek.

¹⁷⁵ 123/1997. Korm. rendelet 12. § (1) bek.

¹⁷⁶ 123/1997. Korm. rendelet 15. § (1) bek.

vízi létesítmény tulajdonosától függően – állami vagy önkormányzati tulajdonba kerül. Az adásvételre, illetve a kisajátításra fordított összeget az üzemeltető az általa befizetett vízkészletjárulékából igényelheti vissza.¹⁷⁷ A védőterületen építési és telekalakítási tilalom rendelhető el.¹⁷⁸ A védőterület kijelöléséről szóló határozattal érintett ingatlant a tulajdonos vagy az egyéb jogcímen használó úgy köteles használni, hogy a védett vízbázist, valamint a kitermelt vizet ne veszélyeztesse és a használat következtében azt szennyeződés ne érje.¹⁷⁹

IV.3.3. *Ellenőrzés és szankció.* A kijelölt és kialakított védőidomra, védőterületre, védősávra a 123/1997. Korm. rendeletben és a hatósági határozatban előírt rendelkezések, kötelezettségek, valamint a használati korlátozások érvényesülését a vízügyi igazgatóság bevonásával a vízügyi hatóság, a szakhatóságok, továbbá a víziközmű üzemeltetői (engedélyesei) rendszeresen ellenőrzik.¹⁸⁰ A 123/1997. Korm. rendelet szabályainak megsértése esetén szintén alkalmazhatóvá válnak a felszíni vagy a felszín alatti vízvédelmi előírások szankciói.¹⁸¹

Irodalomjegyzék

- [1] Aylward, Bruce – Bartram, Jamie – Popp, Christie – Vapnek, Jessica (ed.) (2009). *Law for water management: a guide to concepts and effective approaches*. FAO Legislative Study 101, FAO, Roma.
- [2] Ballance, Tony – Taylor, Andrew (2005). *Competition and Economic Regulation in Water. The future of the European Water Industry*. IWA Publishing, London.
- [3] Bándi Gyula (2011). *Környezetjog*. Szent István Társulat, Budapest.
- [4] Bell, Stuart – McGillivray, Donald (2008). *Environmental law*. New York, Oxford University Press.
- [5] Csák Csilla (2008). *Környezetjog*. I. kötet, Novotni Kiadó, Miskolc.

---

¹⁷⁷ 123/1997. Korm. rendelet 15. § (10) bek., 15/A. §, 15/B. § (1) bek.

¹⁷⁸ 123/1997. Korm. rendelet 16. § (3) bek.

¹⁷⁹ 123/1997. Korm. rendelet 17. § (2) bek. A belső és külső védőterületet, védősávot érintő korlátozásoknak ingatlan-nyilvántartási bejegyzése mellett a hidrogeológiai, hidrológiai védőövezetekre vonatkozó jogokat, kötelezettségeket és tilalmakat a vízikönyvi nyilvántartás tartalmazza; 123/1997. Korm. rendelet 18. §.

¹⁸⁰ 123/1997. Korm. rendelet 21. § (1) bek.

¹⁸¹ Ugyanakkor az Alapvető Jogok Országos Biztosa mindazonáltal éppen azt állapítja meg a 123/1997. Korm. rendelet egyik hiányosságaként, hogy abból hiányoznak azon pontos szabályok, amelyek pontosan meghatározzák „a sérülékeny vízbázis védelme érdekében szükséges előírások be nem tartása, a kötelező intézkedések elmulasztása esetén alkalmazható jogkövetkezményeket”; AJB-813/2012. jelentés a gödöllői egyetem hálózati vízellátásáról és az ivóvízbázisok védelméről, 25.

- [6] Csirszki Martin Milán (2020). "Green" legal interpretation in the light of a judgment of the Supreme Court. *Journal of Agricultural and Environmental Law* 15 (28), 136–148, <http://doi.org/10.21029/JAEL.2019.28.136>.
- [7] ENSZ [Egyesült Nemzetek Szervezete] (2012). *The future we want*. A/CONF. 216/L.1., június 19., www.uncsd2012.org/rio20/thefuturewewant.html.
- [8] ENSZ [Egyesült Nemzetek Szervezete] (2015). *Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig megvalósítandó programja*. Szeptember 25., A/RES/70/1. Jelen munkában a magyar szöveg a következő dokumentumból került átvételre: Zlinszky János – Balogh Dorka (szerk.) (2016). *Világunk átalakítása*. Pázmány Press, Budapest.
- [9] *EU Vízföldrajzi terv* = Az európai vízkészletek megőrzésére irányuló terv, COM(2012)673.
- [10] Farkas Csamangó Erika (2017). *Környezetjogi szabályozások*. SZTE ÁJK–ÜJI, Szeged.
- [11] Fodor László (2014). *Környezetjog*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- [12] Gordon-Walker, Simon – Marr, Simon (2002). *Study on the application of the competition rules to the water sector in the European Community*. Study for European Commission Competition Directorate General, WRC & ECOLOGIC, december, ec.europa.eu/competition/publications/water_sector_report.pdf.
- [13] Hildering, Antoinette (2004). *International law, sustainable development and water management*. Eburon Publishers, Delft.
- [14] ICPDR (2009). *Danube River Basin District Management Plan*. IC/151, december 14., https://www.icpdr.org/flowpaper/viewer/default/files/DRBM_Plan_2009.pdf.
- [15] ICPDR (2015). *Danube River Basin District Management Plan*. EU Grant Agreement 07.0203/2014/691950/SUB/ENV.C1, december 16., <https://www.icpdr.org/flowpaper/viewer/default/files/nodes/documents/dr bmp-update2015.pdf>.
- [16] Jakab Nóra – Mélypataki Gábor (2019). The right to water as a social fundamental right. *Journal of Agricultural and Environmental Law* 14 (26), 7–63., <http://doi.org/10.21029/JAEL.2019.26.7>.
- [17] Jans, Jan H. – Vedder, Hans H.B. (2012). *European Environmental Law. After Lisbon*. Europa Law Publishing, Groningen.
- [18] Juhász József (2002). *Hidogeológia*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- [19] Krämer, Ludwig (ed.) (2012). *EU Environmental Law*. Sweet & Maxwell–Thomson Reuters, London.

- [20] Marinkás, György (2019). The conformity of Hungary's bilateral water management treaties with the treaties with the international and community law. *Journal of Agricultural and Environmental Law* 14 (26), 96–129.
<http://doi.org/10.21029/JAEL.2019.26.96>.
- [21] *Nemzeti Vízstratégia*, a 1110/2017. (II. 23.) Korm. határozattal elfogadva.
- [22] Raisz Anikó (2012). Magyarország felszín alatti vizei a nemzetközi jog újabb megközelítésében. In: Raisz Anikó (szerk.). *A nemzetközi környezetjog aktuális kihívásai*. Miskolci Egyetem, Miskolc, 149–160.
- [23] Somlyódy László (szerk.) (2011). *Magyarország vízgazdálkodása: helyzetkép és stratégiai feladatok*. Köztisztviselői Stratégiai Programok, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- [24] Szilágyi János Ede (2013). *Vízjog*. Miskolci Egyetem, Miskolc, http://real.mtak.hu/79658/1/szilagy_i_janos_ed_e_vizjog_2013_u.pdf.
- [25] Szilágyi, János Ede (2016). Current challenges concerning the law of water services in Hungary. *Lex et Scientia* 23 (1), 70–82.
- [26] Szilágyi János Ede (2018). *Vízszemléletű kormányzás – vízpolitika – vízjog*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, http://real.mtak.hu/80278/1/Vizjog_elektronikus_valtozat_u.pdf.
- [27] Szöllősi-Nagy András (2015). *Megatrendek, globális vízválság, kihívások avagy Mit ér a tudományunk? Van-e megoldás?* című előadás. Miskolci Egyetem, Miskolc, május 12.
- [28] Szűcs Péter (2012). Hidrogeológia a Kárpát-medencében – hogyan tovább? *Magyar Tudomány* 173 (5), 554–565.
- [29] Szűcs Péter – Ilyés Csaba (2019). Groundwater. *Journal of Agricultural and Environmental Law* 14 (26), 299–324.
<http://doi.org/10.21029/JAEL.2019.26.299>.
- [30] Szűcs Péter – Sallai Ferenc – Zákányi Balázs – Madarász Tamás (szerk.) (2009). *Vízkezelésvédelem. A vízminőség-védelem aktuális kérdései*. Bíbor Kiadó, Miskolc.
- [31] *Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv*, a 1042/2012. (II. 23.) Korm. határozattal elfogadva.
- [32] *Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv 2015*, a 1155/2016. (III. 31.) Korm. határozattal elfogadva.
- [33] WRC PLC (2015). *Assessment of Member States' progress in the implementation of Programmes of Measures during the first planning cycle of the Water Framework Directive – Hungary*. March, http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/pdf/4th_report/country/HU.pdf.

- [34] WWAP [World Water Assessment Programme] (2003). *Water for People. Water for Life*. The United Nations World Water Development Report, UNESCO – Berghahn Books, [–].
- [35] WWAP [World Water Assessment Programme] (2006). *Water. A shared responsibility*. The United Nations World Water Development Report 2, UNESCO – Berghahn Books, Párizs–New York.
- [36] WWAP [World Water Assessment Programme] (2009). *Water in a changing World*. The United Nations World Water Development Report 3, UNESCO–Earthscan, Párizs–London.
- [37] WWAP [World Water Assessment Programme] (2012). *Managing Water under Uncertainty and Risk I, Knowledge Base II, Facing the Challenges III*. The United Nations World Water Development Report 4, UNESCO, Paris.